

Euroopan unionin urheilupolitiikka eurooppalaisen urheilun mallin näkökulmasta

Tuomas Häkli

Tuomas Häkli, tutkija, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Likes

ISBN 978-951-830-725-2 (PDF)

Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö

Kustantaja: Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Kannen kuva: Valentin Balankoa/Unsplash

© Tekijät ja Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2023

jamk

OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ

Tiivistelmä		3
1	Johdanto	4
1.1	Selvityksen tausta, tarkoitus ja rajaus	4
1.2	EU:n yleinen päätöksentekorakenne	5
1.3	Eurooppalaisen urheilun malli	6
2	EU:n urheilupolitiikan muotoutuminen	8
2.1	EU:n tuomioistuin urheilun sääntelijänä	8
2.2	EU:n urheilupoliittisen toimivallan rakentuminen	11
2.2.1	EU:n urheilupoliittinen aktivoituminen	11
2.2.2	Urheilun valkoinen kirja	13
2.2.3	Lissabonin sopimus	15
3	Eurooppalaisen urheilun malli ja EU:n urheilupolitiikka nykyään	17
3.1	Pyramidimallin organisaatorakenne ja avoin kilpailu	17
3.2	Solidaarisuusmekanismi ja vapaaehtoistoiminta	20
3.3	Urheilun autonomia	23
4	Johtopäätökset ja pohdinta	26
4.1	Eurooppalaisen urheilun mallin tila ja EU:n toimijuus suhteessa malliin	26
4.2	Onko eurooppalaisen urheilun malli relevantti väline EU:n urheilupolitiikan toteuttamiseen?	28
5	Lähteet	31

Tiivistelmä

Selvityksessä tarkastellaan Euroopan unionin (EU) urheilupolitiikkaa eurooppalaisen urheilun mallin näkökulmasta. Tarkastelussa keskitytään siihen, millainen on eurooppalaisen urheilun mallin tila, ja millainen rooli mallille annetaan EU:n urheilupolitiikassa. Eurooppalaisen urheilun mallissa urheilu organisoituu lajiliittojen johtaman pyramidimallin hierarkkiseen rakenteeseen, jonka ytimessä ovat vapaaehtoisuuspohjalta toimivat paikalliset urheiluseurat. Selvityksen tarkoituksena on laajentaa ymmärrystä siitä, millainen on perinteisen kattojärjestöperustaisen urheilujärjestelmän tulevaisuus Euroopassa, ja millainen rooli EU:lla on tässä kokonaisuudessa. Urheilun rakenteita haastavat etenkin kasvava kaupallistuminen ja perinteisen organisaatorakenteen ulkopuolinen urheilutoiminta. Selvitys perustuu aiheesta tehtyyn tutkimuskirjallisuuteen ja EU:n urheilupoliittisiin dokumentteihin.

EU:n urheilupolitiikka on laajentunut systemaattisesti etenkin 1990-luvun jälkipuoliskolta eteenpäin. Virallisen urheilun alan toimivallan EU on saavuttanut vuonna 2009 voimaan astuneen Lissabonin sopimuksen myötä. Eurooppalaisen urheilun mallilla on ollut alusta asti keskeinen rooli EU:n urheilupolitiikassa. Mallin näkyvyys EU:n urheilupolitiikassa on kuitenkin vähentynyt 2010-luvulta tultaessa. Viime vuosina mallin tukeminen ja edistäminen on nostettu jälleen selkeäksi osaksi EU:n urheilupoliittista strategiaa. EU vaikuttaa malliin oikeudellisen sääntelyn, urheilun rahoittamisen, urheilukenttään suunnatun yhteistyön ja muodollisen suosittelupolitiikan avulla.

Selvityksen perusteella eurooppalaisen urheilun malli soveltuu parhaiten kilpaurheilun organisoinnin rakenteeksi. Malliin liittyy kuitenkin lukuisia ongelmia myös kilpaurheilun organisoinnin näkökulmasta. Pyramidimallin järjestelmä ei tunnista riittävän hyvin perinteisen organisaatorakenteen ulkopuolista urheilutoimintaa. Myös mallin elinvoimaisuudelle olennainen ruohonjuuritason vapaaehtoistoiminta uhkaa vähentyä. Lisäksi mallin toiminnan kannalta tärkeä urheilun autonomia suhteessa julkiseen ja yksityiseen sektoriin heikkenee. Etenkin kiihtyvä kaupallistuminen muokkaa urheilun perinteisiä valtasuhteita. Eurooppalaisen urheilun malliin liittyvä voittoa tavoittelematon aatteellisuus korvautuu taloudellisen voiton tavoittelun logiikalla. Tämä vaikuttaa urheilun rakenteisiin heikentämällä amatööri- ja ammattitason urheilun välistä yhteyttä.

Eurooppalaisen urheilun organisoitumisen historiallisiin perinteisiin nojaava malli näyttäytyy ongelmallisena EU:n pääosin arvolähtöiseen urheilupolitiikkaan peilattuna. EU pyrkii urheilupolitiikassaan edistämään urheilujärjestöjen päätöksenteon edustavuutta ja tunnistamaan urheilukentän toiminnan moninaisuuden. Eurooppalaisen urheilun mallin epädemokraattiseksi kritisoitu johtamismalli ja kapea ymmärrys urheilukentän toiminnan muodoista on näihin tavoitteisiin nähden ristiriitainen.

Asiasanat: eurooppalaisen urheilun malli, Euroopan unioni, urheilu, urheilupolitiikka

1 Johdanto

1.1 Selvityksen tausta, tarkoitus ja rajaus

Suomalaisessa liikunta- ja urheilujärjestelmässä alan järjestöillä on ollut keskeinen rooli toimintojen organisoinnissa ja toteuttamisessa (ks. Lehtonen 2017, 19; 2022, 9–13). Urheilun järjestökeskeinen organisoitumismalli on yleinen koko Euroopan alueella. Eurooppalainen urheilu on suomalaisen tapaan perinteisesti organisoitunut aatteellisina yhdistyksinä operoivien kattojärjestöjen ja niiden alaisuudessa toimivien seurojen muodostamaan järjestelmään (Halila & Norros 2017, luku 2.1). Euroopan unionin (EU) rooli urheilun organisaatorakenteen vaalijana on ollut merkittävä. Unionin urheilupolitiikassa on tuettu eurooppalaisen urheilun itsesääntelyyn ja järjestöperustaiseen organisoitumiseen pohjaavaa *eurooppalaisen urheilun mallia* (ks. Sennet ym. 2022). Mallista käytetään myös nimityksiä *urheilun eurooppalainen malli* sekä *eurooppalainen urheilumalli*, mutta tässä selvityksessä käytetään muotoa ”eurooppalaisen urheilun malli”. Mallin lähtökohtana on eurooppalaisen urheilun perinteisiin nojaava ajatus siitä, että urheilu organisoituu kansainvälisellä, kansallisella ja paikallisella tasolla toimivien järjestöjen hierarkkiseksi kokonaisuudeksi niin kutsutun pyramidimallin mukaisesti (ks. luku 1.3).

Tässä selvityksessä tarkastellaan EU:n urheilupoliittista toimijuutta eurooppalaisen urheilun mallin näkökulmasta. Selvityksessä keskitytään siihen, millainen on eurooppalaisen urheilun mallin tila ja millainen rooli mallille annetaan EU:n urheilupolitiikassa. Eurooppalaisen urheilun mallissa urheilun kattojärjestöjen asema on merkittävä, jolloin selvitys avaa myös näiden järjestöjen asemaa suhteessa EU:n urheilupolitiikkaan. ”Urheilun kattojärjestöillä” viitataan selvityksessä kansainväliin ja kansallisiin lajiliittoihin sekä esimerkiksi Kansainvälisen olympiakomitean (KOK) kaltaisiin vaikutusvaltaisiin urheilun keskusjärjestöihin.

Selvityksessä pyritään kasvattamaan ymmärrystä siitä, millainen on perinteisen kattojärjestöjohtoisen urheilujärjestelmän tulevaisuus Euroopassa, ja millainen rooli EU:lla on tässä kokonaisuudessa. Urheilun rakenteita haastavat etenkin kasvava kaupallistuminen ja perinteisen pyramidimallin ulkopuolinen urheilutoiminta (Euroopan komissio 2007b, 13). Selvityksen kohteena on EU:n alueella tapahtuva kilpa- ja huippu-urheilu. Näin ollen laajemmat liikuntapoliittiset näkökulmat ja spesifimpi kansallisen tason tarkastelu rajautuvat selvityksen ulkopuolelle. Selvityksessä ei myöskään huomioida Euroopan neuvoston urheilupolitiikkaa, sillä tarkastelu keskittyy nimenomaan Euroopan unioniin.

Johdannon seuraavassa alaluvussa kuvataan lyhyesti EU:n toimintatapoja, ja sen päätöksentekorakennetta. Tarkastelun alla ovat erityisesti ne EU:n toimielimet, joilla on vaikutusta unionin urheilupolitiikkaan. Johdannon viimeisessä alaluvussa määritellään eurooppalaisen urheilun mallin idea nojaamalla Euroopan komission esitykseen mallista. Luvussa kaksi taustoitetaan EU:n urheilupolitiikan muotoutumista. Alaluvussa 2.1 avataan EU:n tuomioistuimen roolia merkittävänä eurooppalaisen urheilun sääntelytahona. Tämän jälkeen alaluvussa 2.2 pureudutaan EU:n virallisen urheilupoliittisen toimivallan rakentumiseen. Alaluku jakautuu kolmeen osioon. Ensimmäisessä osiossa avataan EU:n urheilupolitiikan muotoutumista 1990- ja 2000-luvun taitteessa. Toisessa osiossa esitellään merkittävä EU-tason urheilupoliittinen dokumentti *urheilun valkoinen kirja*. Kolmannessa osiossa avataan EU:n urheilupoliittisen toimivallan virallistaneen Lissabonin sopimuksen urheiluun liittyviä sisältöjä ja vaikutuksia.

Selvityksen kolmannessa luvussa käsitellään eurooppalaisen urheilun mallin nykypäivän tilaa ja EU:n malliin liittyvää urheilupolitiikkaa. Luvussa tarkastellaan, kuinka malliin kuuluvat erityispiirteet nykyään toteutuvat, ja mitkä ovat näiden piirteiden keskeiset haasteet. Lisäksi avataan sitä, kuinka EU:n urheilupolitiikka nykyään edistää tai hidastaa mallin, ja sen erityispiirteiden toteutumista. Neljännessä luvussa tehdään johtopäätöksiä kolmannen luvun keskeisistä havainnoista ja esitetään aiheeseen liittyviä pohdintoja.

1.2 EU:n yleinen päätöksentekorakenne

EU on yhteensä 27 eurooppalaisen jäsenmaan muodostama taloudellinen ja poliittinen liittouma, joka on rakentunut nykymuotoonsa jo 1950-luvulta lähtien (Euroopan unioni n.d.d; Raunio 2014). EU on virallisesti perustettu vuonna 1993 voimaan tulleen Maastrichtin sopimuksen myötä (Euroopan unioni n.d.e). Unionin tärkeimpiin tavoitteisiin kuuluu taloudellisen yhteistyön vahvistaminen sekä rauhan takaaminen alueellaan (Euroopan unioni n.d.a). EU:n tunnuslause on ”*moninaisuudessaan yhtenäinen*”, mikä kuvastaa paitsi unionin sisäistä kompleksisuutta myös vahvaa pyrkimystä keskinäiseen koheesioon.

Käytännössä EU:n poliittinen toiminta mahdollistuu siten, että jäsenmaat siirtävät poliittista valtaansa EU:lle, erityisesti valuutta-, ulko- ja turvallisuuspolitiikan alueilla. Perussopimuksilla on EU:n toiminnassa merkittävä asema. Koko unionin politiikka perustuu näihin kaikkien jäsenmaiden yhdessä hyväksymiin sopimuksiin. Perussopimukset ovat luonteeltaan hyvin stabiileja, sillä sopimusten muokkaaminen vaatisi kaikkien jäsenmaiden yksimielisyyden. Perussopimuksissa määritellään EU:n tavoitteet ja kutakin unionin toimielintä koskevat säännöt. Lisäksi sopimus määrittelee EU:n ja sen jäsenmaiden välisiä suhteita. Perussopimuksista viimeisin on vuonna 2009 voimaan astunut Lissabonin sopimus. Lissabonin sopimuksen tavoitteena on EU:n toiminnan demokraattisuuden ja tehokkuuden lisääminen. Lisäksi sopimus pyrkii vahvistamaan EU:n yhteistä ääntä globaaleihin kysymyksiin, kuten ilmastonmuutokseen, liittyen. (Euroopan unioni n.d.e; Raunio 2014.)

EU:n varsinainen päätöksentekojärjestelmä perustuu eri toimielinten vahvaan byrokraattiaan ja monimutkaiseen keskinäiseen koordinaatioon (Paakkunainen & Mykkänen 2014). EU:n poliittisen järjestelmän neljä päätoimielintä ovat Euroopan komissio, Eurooppa-neuvosto, Euroopan unionin neuvosto ja Euroopan parlamentti. Näiden toimielinten työtä täydentää muun muassa Euroopan unionin tuomioistuin. (Euroopan unioni n.d.c; Raunio 2014.)

Mainitut päätoimielimet hoitavat EU:n lainsäädäntö- ja toimeenpanotehtäviä. Euroopan komissio vastaa EU:n lakialoitteista ja valvoo perussopimusten sekä säädösten toimeenpanoa. Lisäksi komissio hallinnoi EU:n talousarviota ja eri alojen EU-politiikkaa. Komissio varmistaa, että EU:n lainsäädäntöä sovelletaan jäsenmaissa oikein. Komission jäsenistö muodostaa komissaariryhmän, joka on koostettu unionin jäsenmaista. (Euroopan unioni n.d.c; Raunio 2014.) Urheilun saralla komissio on merkittävin unionin tason toimielin (ks. Mittag & Naul 2021, 90). Komission rakenteessa urheiluasiat kuuluvat koulutuksen, nuorisoasioiden, urheilun ja kulttuurin osastolle. Komissio kehittää, toteuttaa ja tukee urheiluun liittyvää toimintaa. Keskeisiä toimia ovat muun muassa Erasmus+-ohjelman ja unionin urheilualan työsuunnitelmien hallinnointi yhdessä muiden toimielinten kanssa. (Euroopan komissio n.d.b; Euroopan unioni 2020, 3.)

Eurooppa-neuvosto toimii unionin ylintä poliittista valtaa käyttävänä ”johtokuntana”. Se vastaa unionin tärkeimmistä ratkaisuksista ja luo suuntaviivat tulevaisuuden politiikalle. Lainsäädäntövaltaa

elimellä ei ole, mutta se voi päättää EU:n perussopimuksiin tehtävistä muutoksista. Eurooppa-neuvostoon kuuluvat jäsenmaiden valtion- tai hallitusten johtajat sekä Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja ja Euroopan komission puheenjohtaja. (Euroopan unioni n.d.c; Raunio 2014.) Eurooppa-neuvosto osallistuu harvoin urheilupolitiikan tekemiseen, ja sen merkitystä tällä alueella voidaan pitää muita unionin päätoimielimiä vähäisempänä (ks. Mittag & Naul 2021, 90). Eurooppa-neuvosto on kuitenkin ottanut kantaa urheiluun esimerkiksi Nizzan julistuksessa (Eurooppa-neuvosto 2000; ks. luku 2.2.1).

Euroopan unionin neuvosto eli ministerineuvosto on jäsenmaiden hallituksia edustava toimielin, jossa kunkin jäsenmaan ministerit kokoontuvat hyväksymään lakeja ja koordinoimaan alansa EU-politiikkaa. EU:n neuvosto osallistuu yhdessä Euroopan parlamentin kanssa komission tekemien lainsäätelyehdotusten käsittelyyn ja hyväksyntään. (Euroopan unioni n.d.c; Raunio 2014.) EU:n neuvostolla on roolinsa myös unionin urheilupolitiikassa. Se koordinoi jäsenmaidensa politiikkaa koulutukseen, kulttuuriin, nuorisoon ja urheiluun liittyvissä asioissa. Toimiin kuuluu muun muassa unionin urheilualan työsuunnitelmien hyväksyminen. (Euroopan unionin neuvosto n.d; ks. Euroopan unioni 2020.)

Euroopan parlamentti on EU:n ainoa vaaleilla valittu toimielin. Parlamenttiin kuuluu 705 jäsenmaista valittua edustajaa, jotka valvovat jäsenmaidensa kansalaisten etuja EU:n lainsäädäntötyössä sekä takaavat toiminnan demokraattisuuden. Parlamentti on unionin poliittisen päätöksenteon keskustelun foorumi. Se käyttää lainsäädäntövaltaa yhdessä Euroopan unionin neuvoston kanssa ja valvoo Euroopan komission ja muiden elinten toimintaa. (Euroopan parlamentti n.d.; Euroopan unioni n.d.c; Raunio 2014.) Parlamentin urheilualan toimivalta kuuluu kulttuuri- ja koulutusvaliokunnalle (CULT). Parlamentti vaikuttaa unionin urheilupolitiikkaan erityisesti alaan liittyvillä päätöslauselmillaan. Päätöslauselmissa on käsitelty esimerkiksi urheilun yhteiskunnallista merkitystä ja sukupuolten tasa-arvoa urheilussa. (Euroopan parlamentti 2023b, 5–6.)

EU:n tuomioistuin kuuluu myös unionin merkittäviin toimielimiin. Tuomioistuin varmistaa, että EU:n lainsäädännön tulkinta ja soveltaminen on samanlaista kaikissa EU-maissa. Lisäksi se varmistaa, että EU-maat ja EU:n muut toimielimet noudattavat unionin lainsäädäntöä. Tuomioistuimen jäsenistö on koottu niin, että siinä on tuomareita kaikista EU-maista. (Euroopan unioni n.d.b.) Tuomioistuin toimi nimellä Euroopan yhteisöjen tuomioistuin vuoteen 2009 asti, josta eteenpäin sitä on kutsuttu EU:n tuomioistuimeksi. Tässä selvityksessä puhutaan EU:n tuomioistuimesta myös viitattaessa toimielimen päätöksiin ennen vuotta 2009. Tuomioistuimella on vahva vaikutus myös EU:n urheilupolitiikkaan. Se on ratkaissut lukuisia urheiluun liittyviä oikeustapauksia, joilla on ollut mittavia vaikutuksia erityisesti eurooppalaiseen ammattiuurheiluun. EU:n tuomioistuimen vaikutusta urheiluun avataan tarkemmin luvussa 2.1.

1.3 Eurooppalaisen urheilun malli

Euroopan komissio on esitellyt niin kutsutun eurooppalaisen urheilun mallin ensi kertaa vuonna 1998 julkaistussa dokumentissaan. Tässä alaluvussa ei vielä syvennyttä mallin ongelmakohtiin ja kritiikkiin, vaan esitetään ideaalityyppinen määritelmä pohjautuen etenkin Euroopan komission (1998) alkuperäisesitykseen mallista. Mallin esittely on ollut tärkeä osa EU:n urheilupoliittisen toimijuuden rakentamistyötä (ks. García 2009). Eurooppalaisen urheilun malli on edelleen merkittävä EU:n urheilupolitiikan osa-alue, ja mallin perusidea on vielä nykyäänkin samanlainen kuin alkupe- räisessä komission esityksessä (ks. Euroopan unionin neuvosto 30.11.2021; Sennet ym. 2022).

Mallin lanseeraamisen taustalla on vaikuttanut ajatus siitä, että on olemassa nimenomaan eurooppalaista urheilua kuvaava urheilun organisoitumisen malli. Eurooppalaisella urheilulla ajatellaan olevan omintakeinen, erityisesti Pohjois-Amerikasta poikkeava, organisaatorakenne. Eurooppalaisen urheilutoiminnan kehittämisen näkökulmasta on tärkeää, että tämä rakenne ominaispiirteineen otetaan huomioon. (Euroopan komissio 1998, 5; ks. Sennet ym. 2022, 26.)

Eurooppalaisen urheilun malli perustuu urheilun organisoitumiseen pyramidimallin mukaisesti. Urheilutoiminta organisoituu siten, että toiminnan ytimessä ovat ruohonjuuritason urheiluseurat, varsinaista urheilutoimintaa tekemässä. Seurat kuuluvat pyramidimallin mukaisesti mahdollisiin aluejärjestöihin ja kansallisiin lajiliittoihin. Kansalliset lajiliitot puolestaan toimivat pyramidin huipun – kansainvälisten lajiliittojen ja muiden urheilun kansainvälisten kattojärjestöjen alaisuudessa. Järjestelmä on hierarkkinen ja valta keskittyy pyramidin ylätasoon järjestöille. Oleellista on se, että lajiliitoilla on ”monopoliasema” oman lajinsa toiminnan organisoimiseen. Käytännössä monopoliasema tarkoittaa sitä, että kutakin lajia johtaa ainoastaan yksi lajiliitto, jonka alaisuuteen koko lajin toiminta organisoituu. (Euroopan komissio 1998, 2–3; Euroopan komissio 2007b, 14; Sennet ym. 2022, 17–18.) Tätä pidetään selkeänä ja tehokkaana järjestelmänä kilpailutoiminnan organisointiin (ks. Halila & Norros 2017, luku 2.1).

Pyramidimallin mukaisen rakenteen lisäksi eurooppalaisen urheilun malliin liittyy olennaisesti niin kutsuttu avoimen kilpailun järjestelmä (engl. *open competition/system of promotion and relegation*). Eurooppalainen joukkuekilpaurheilu järjestäytyy usein sellaiseen muotoon, jossa alemmilla sarjatasoilla on mahdollista nousta ylöspäin, ja ylemmiltä tasoilta mahdollista pudota alaspäin urheilullisen menestyksen perusteella. (Euroopan komissio 1998, 4.) Tällainen systeemi myös vahvistaa pyramidimallia, sillä se linkittää kaiken tasoisen urheiluseuratoiminnan toisiinsa. Euroopan komission (1998, 4) mukaan kilpailutoiminnan avoimuus on eurooppalaisen urheilun mallin avainpiirteitä, ja tämä erottaa maanosamme urheilun esimerkiksi Pohjois-Amerikan suljettujen sarjajärjestelmien urheilusta. Yksilöurheilussa vastaavaa rakennetta ei ole, ja oikeus osallistua tietyn tason kilpailuun määräytyy usein jonkinlaisen rankingjärjestelmän avulla. Toki tämänkin järjestelmän voidaan nähdä noudattavan avoimen kilpailun periaatetta joukkueurheilun tavoin. (Sennet ym. 2022, 26–28.)

Pyramidimalliin ja avoimeen kilpailuun perustuvan organisoitumisen rakenteen ohella Euroopan komissio (1998, 4–5) on määritellyt eurooppalaiseen urheiluun liittyviksi ominaispiirteiksi ruohonjuuritason lähestymistavan urheilutoimintaan, omistautuneisuuden kansalliselle identiteetille ja kansainvälisen kilpailutoiminnan merkittävyyden. Näistä piirteistä tärkeimpänä komissio pitää eurooppalaisen urheilun järjestäytymistä ruohonjuuritason seuratoiminnan ympärille. Eurooppalainen ruohonjuuritason urheilutoiminta on muotoutunut pääosin vapaaehtois pohjalta toimivien, aatteellisten ja voittoa tavoittelemattomien seurojen ympärille. Näin toiminnalla ei perinteisesti ole ollut vahvoja kaupallisia kytköksiä. (Euroopan komissio 1998, 4–5; Sennet ym. 2022, 17–18.)

Pyramidirakenteen, avoimen kilpailun ja ruohonjuuritason lähestymistavan periaatteiden on ajateltu linkittävän huippu- ja alemman tason seurat toisiinsa. Tämä yhdistää ammatti- ja amatööritason urheilutoiminnan saman pyramidin sisään. Toimintamallin on ajateltu takaavan myös ammatti- ja amatööriseurojen välisen solidaarisuuden. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että huippu-urheiluseurat eivät keskity vain oman taloudellisen tuloksensa maksimointiin, vaan rahaa jaetaan näiden seurojen ja liittojen kassasta myös ruohonjuuritason toiminnalle. (García 2009; Sennet ym. 2022, 17–18, 31–36.)

2 EU:n urheilupolitiikan muotoutuminen

EU:n urheilupolitiikka on alkanut muotoutumaan jo ennen unionin nykymuotoista olemassaoloa. Esimerkiksi EU:n tuomioistuin on käsitellyt urheilun oikeustapauksia jo 1970-luvulla, ja Euroopan komissio on käsitellyt urheilua vuonna 1985 julkaistussa raportissaan. Unionin urheilupoliittinen aktiivisuus on vilkastunut 1990-luvun puolivälin jälkeen. (ks. Mittag & Naul 2021, 173–175.)

Tässä luvussa taustoitetaan EU:n urheilupolitiikan muotoutumista, keskittyen erityisesti 1990-luvun jälkipuoliskon ja vuoden 2009 Lissabonin sopimuksen väliseen ajanjaksoon.

2.1 EU:n tuomioistuin urheilun sääntelijänä

EU on jo useiden vuosikymmenten ajan tehnyt huomattavia urheilun oikeuskäytäntöön Euroopassa vaikuttaneita ratkaisuja, jotka eivät ole menettäneet vaikutustaan ajan myötä. EU-oikeus on vaikuttanut urheilutoimintaan erityisesti EU:n sisämarkkinoita ja kilpailupolitiikkaa koskevan säännöstönsä näkökulmista. (Halila & Norros 2017, luku 4.1.) EU toimii ensisijaisesti taloudellisena yhteisönä, jossa yhtenäiset sisämarkkinat takaavat tavaroiden, työntekijöiden, palveluiden ja pääoman vapaan liikkuvuuden unionin alueella. Näiden vapauksien toteutumisen varmistamiseksi esimerkiksi kartellitoiminta, määräävän markkina-aseman väärinkäyttö tai syrjintä kansallisuuden perusteella ovat kiellettyä toimintaa. EU:n tuomioistuimella on keskeinen rooli varmistaa säädösten toteutuminen EU-alueella. Mainitut säädökset vaikuttavat urheiluun erityisesti siksi, että siihen liittyy runsaasti taloudellista toimintaa. Tämän vuoksi kansainvälinen kaupallinen ammattuurheilu on ollut EU:n oikeuskäytäntöjen pääkohde urheilun alalla. (Halila & Norros 2017, luku 4.3; Virtala 2004.)

EU:n tuomioistuimen ja urheilun yhteinen historia on alkanut jo ennen Maastrichtin sopimusta. Merkittävä urheilun ja EU-lain suhdetta määrittänyt tapaus oli vuonna 1974 tehty Walrave-päätös. Päätöksen myötä urheilun katsottiin kuuluvan tuomioistuimen säädäntövallan piiriin ainoastaan, jos se oli taloudellista toimintaa. Esimerkiksi varsinaista urheilutoimintaa koskevat säännöt jätettiin urheilun oman päätösvallan alueelle. (Halila & Norros 2017, luku 4.4; Parrish & Miettinen 2008, 73–74.) EU:n lainsäädännössä on siis jo tuolloin pyritty takaamaan tänäkin päivänä keskeisenä pidetty urheilun erityisasema. Tähän erityisasemaan liittyy oleellisesti se, että urheilulle taataan mahdollisuus itsesääntelyyn. Urheilun omat päätöksentekojärjestelmät vastaavat esimerkiksi siitä, millaiset ovat lajien säännöt tai urheilijoiden kilpailuoikeuteen liittyvät säädökset. (ks. Halila & Norros 2017, luku 4.1.)

Tunnetuin EU:n tuomioistuimen päätös urheiluun liittyen lienee vuonna 1995 annettu niin kutsuttu Bosman-päätös. Päätös koski urheilijoiden vapaata liikkuvuutta. Sen mukaan urheilijoilla on sopimuksensa umpeuduttua vapaus vaihtaa työnantajaansa eri maiden välillä. Oleellinen päätökseen liittynyt seikka oli se, että seurojen väliset siirtokorvausvelvoitteet katsottiin vapaata liikkuvuutta rajoittaviksi sellaisissa tilanteissa, joissa urheilija siirtyy toiseen EU- tai ETA-maahan sopimuksensa päätyttyä. (Ekman 2004; EU:n tuomioistuin 15.12.1995.) Päätöksen myötä EU-alueelle ovat syntyneet pelaajien siirtomarkkinat (Teasdale 2012). Päätös on vahvistanut EU-lain valtaa suhteessa urheilujärjestöihin. Kansainvälisten lajiliittojen urheiluun liittyvän sääntelyn tulee olla sopusoinnussa EU-lainsäädännön kanssa (Sennet ym. 2022, 15).

Tokarskin ym. (2009, 49–50) mukaan Bosman-päätöksen jälkeen EU:n ja urheilun suhteessa onkin siirrytty uudenlaisen yhteistyön aikakauteen. EU:n instituutioiden aktiivisuus urheilun alaan liittyvien raporttien ja aloitteiden saralla on lisääntynyt, ja urheilujärjestöt ovat joutuneet huomaamaan, etteivät voi toimia erillään eurooppalaisesta lainsäädännöstä. Urheilujärjestöt ovat mukautaneet toimintamallejaan tämän lainsäädännön mukaiseksi ja kehittäneet yhteistyötään EU:n suuntaan. (Emt. 49–50.) Esimerkiksi Euroopan jalkapalloliitto UEFA:n ja EU-tason yhteistyö on lisääntynyt. Vuodesta 1995 lähtien kaikista UEFA:n pelaajasiirtoihin liittyvistä säännöistä on käyty keskustelut yhdessä Euroopan komission kanssa, ja niiden yhteensopivuus EU-lakiin on varmistettu (Zuev & Popova 2018).

Bosman-tapauksessa ja sen jälkeen urheiluun on sovellettu erityisesti Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) artikloita 101 ja 102, joissa säädetään EU:n kilpailupolitiikkaa koskevista säännöistä. Artikloissa määritellään sisämarkkinoiden kilpailua estävät, rajoittavat tai vääristävät sopimukset ja määräävän markkina-aseman väärinkäyttö kielletyksi toiminnaksi. (Halila & Norros 2017, luku 4.3; SEUT 2016, artikla 101, 102.) EU-oikeuden puuttuminen urheiluun ei kuitenkaan ole romuttanut urheilun sisäistä sääntelyvaltaa. Päinvastoin urheilulle on EU:n oikeuskäytännöissä usein hyväksytty jonkinasteista poikkeavuutta suhteessa kilpailupolitiikkaa koskeviin säädöksiin (Halila & Norros 2017, luku 4.1). Esimerkkejä tällaisista päätöksistä ovat muun muassa Deliègen, Donán ja Lehtosen oikeustapaukset (ks. Halila & Norros 2017, luku 4.4).

Bosman-säännön laatimisen jälkeen EU:n oikeudessa setvityssä Deliège-tapauksessa urheilija väitti palveluiden tarjoamista rajoittavaksi sääntöä, jonka mukaan kansainväliseen arvokilpailuun sai osallistua vain kansallisen lajiliiton hyväksynnällä. Tuomioistuin hylkäsi valituksen ja katsoi, että tämäntyyppinen kilpailuoikeuden rajoittaminen kuuluu urheilutoiminnan luonteeseen. Vastaavalla tavalla urheilijoiden maajoukkuevalintoihin liittyneessä Doná-tapauksessa tuomioistuin on katsonut, että urheilun maaottelutoimintaan liittyvä syrjiminen kansalaisuuden vuoksi on perusteltavissa urheilun erityisluonteella. Urheilun erityiseen luonteeseen on viitattu myös Lehtosen tapauksessa, jossa tuomioistuin katsoi urheilujärjestöjen pelaajasiirroille asettamat aikarajat hyväksyttäviksi. Nämä päätökset ovat vahvistaneet urheilun erityisasemaa suhteessa EU-lakiin, vaikka toisaalta ne ovat myös lisänneet EU-tason puuttumista urheiluun. (Ekman 2004; Halila & Norros 2017, luku 4.4; Sennet ym. 2022, 16.)

Tuomioistuimen vuonna 2004 tekemä Meca-Medina-päätös on ollut myös merkittävä eurooppalaiselle urheilutoiminnalle. Tapaus liittyi kahden uimarin dopingrikkeistä saamiin ammatinharjoittamiskieltoihin ja heidän tekemäänsä valitukseen asiasta. Valituksessaan urheilijat vetosivat saamiensa kilpailukieltojen rajoittavan vapaata liikkuvuutta ja kilpailua EU-oikeuden vastaisesti. EU:n tuomioistuin hylkäsi valitukset, sillä se katsoi dopingiin liittyvän kilpailuoikeuden rajoittamisen kuuluvan urheilutoiminnan luonteeseen. (Halila & Norros 2017, luku 4.4; Parrish & Miettinen 2008, 96–100.) Tässä mielessä päätös on edelleen vahvistanut urheilun erityisasemaa EU-lainsäädännössä. Meca-Medina-tapauksen vaikutukset ovat kuitenkin olleet laajempia.

Meca-Medina-tapauksen vuoksi urheilun itsesääntelyn ja EU-lainsäädännön välistä suhdetta on tarkennettu. Tapauksesta tehdyssä päätöksessä teroitetaan, että urheilun erityisluonteella perusteltua poikkeavuutta SEUT:n artikloista 101 ja 102 voidaan soveltaa ainoastaan sellaisissa tapauksissa, jotka liittyvät puhtaasti urheilun sääntelyn piiriin kuuluvaan toimintaan. Käytännössä EU:n tuomioistuimen Meca-Medina-päätös on tarkoittanut sitä, että urheilun sääntöjen oikeellisuutta suhteessa EU:n kilpailulainsäädäntöön on tarkasteltava aina tapauskohtaisesti. (Euroopan komissio 2007b, 14; Sennet ym. 2022, 16.) Päätöksessä kuitenkin vahvistettiin jo aiemmin käytössä ol-

lutta linjausta, jonka mukaan ei-taloudellinen urheilutoiminta lukeutuu EU-lainsäädännön ulkopuolelle (Parrish & Miettinen 2008, 96–100). Tämä korostaa sitä, että EU-lainsäädäntö vaikuttaa nimenomaan ammattuurheiluun.

Meca-Medina-päätös on saanut paljon kritiikkiä urheilun järjestöpiireiltä. Päätöstä on pidetty urheilun autonomiaa uhkaavana. (Agafonova 2019; ks. myös Infantino 2006; Nafziger 2008.) Tuomioistuimen tapauskohtainen lähestymistapa urheilun sääntelyyn luo urheilun autonomian ylle epävarmuutta. EU-sääntelyn entistä vahvempi puuttuminen urheilutoimintaan on ollut urheilun kattojärjestöjen keskeinen huoli, vaikka urheilulla on Meca-Medina-päätöksen jälkeenkin laaja mahdollisuus itsesääntelyyn (Hill 2009). García ja Weatherill (2012) kuitenkin huomauttavat, että EU:n tuomioistuimen urheilun sääntely on jo ennen Meca-Medina-tapausta ollut yksittäisiin tapauksiin keskittyvää, eikä yleiseen urheilulakiin pyrkivää.

Vuosien 2014–2020 aikana on selvitetty tuoreempi eurooppalaiseen urheiluun liittyvä oikeustapa. Tapauksessa on kiisteltu Kansainvälisen luisteluliitto ISU:n (International Skating Union) kilpailukelpoisuussäännöistä. Hollantilaisluistelijat Mark Tuitert ja Niels Kerstholt valittivat oikeuteen ISU:n säännöistä, joiden mukaan lajiliiton ulkopuoliseen kilpailutoimintaan osallistuvalla urheilijalle voidaan määrätä elinikäinen kilpailukiello ISU:n toimintaan. Euroopan komissio ja myöhemmin EU:n tuomioistuin totesivat, että ISU:n säännöt ovat SEUT:n artiklan 101 vastaista määrävän markkina-aseman väärinkäyttöä. (Agafonova 2019; Euroopan komissio 2017; EU:n tuomioistuin 16.12.2020.) Näin EU-oikeus kääntyi tapauksessa urheilijoiden oikeuksien kannalle, urheilun kattojärjestöjen perinteistä valta-asemaa vastaan. Päätös onkin saanut positiivista palautetta urheilija- ja valmentajapiireiltä (ks. EU Athletes 11.12.2017; World Swimming Coaches Association 12.12.2017). Urheilun kattojärjestöjä päätös on tämän sijaan huolettanut. Esimerkiksi KOK:n puheenjohtaja Thomas Bach on ilmaissut huolensa komission päätökseen liittyen. Keskeisenä huolenä on ollut EU-oikeuden liiallinen puuttuminen urheiluun. (Agafonova 2019; Olympics.com 22.11.2017.)

Käytännössä ISU-tapaus liittyy lajiliittojen kaksoisrooliin. Kaksoisroolilla tarkoitetaan sitä, että lajiliitot ovat paitsi oman lajinsa urheilutoiminnan sääntelijöitä myös kaupallisia toimijoita. Näin lajiliitot ovat usein asemassa, jossa ne kilpailevat markkinoilla ja samalla lajiliittonsa ulkopuolista kilpailutoimintaa rajoittavilla säännöillään määräävät, ketkä näillä markkinoilla saavat toimia. Tämä on EU:n kilpailulainsäädännön näkökulmasta ristiriitainen asetelma. Lajiliitot voivat kaksoisroolinsa myötä helposti syyllistyä määrävän markkina-aseman väärinkäyttöön sääntelemällä urheilutoimintaa kaupallista kilpailua rajoittavasti. Esimerkiksi moottoriurheilun puolella FIA on väärinkäytösten välttämiseksi ulkoistanut kaupallisen toimintansa erilliselle instanssille, keskittyen itse vain urheilutoiminnan sääntelyyn. Lisäksi useat lajiliitot, nykyisin myös ISU, ovat pyrkineet omaksumaan hyvän hallintotavan periaatteita, kuten päätöksenteon demokraattisuutta ja läpinäkyvyyttä, johtamisprosesseihinsa. (Agafonova 2019.) EU-oikeuden vaikutus urheilujärjestöjen toimintaan on merkittävä.

Cattaneon (2021) mukaan tuomioistuimen päätös ISU-tapauksessa ei kuitenkaan ollut pelkästään negatiivinen urheilun kattojärjestöjen kannalta. Päätös on nimittäin vahvistanut sen, että EU:n tuomioistuin tunnistaa järjestöjen oikeuden määritellä kilpailutoimintaansa liittyvät lupasäännöt. Nämä lupasäännöt saavat olla kilpailua rajoittavia, kunhan ne ovat urheilutoiminnan näkökulmasta tarkoituksenmukaisia ja läpinäkyviä, eivätkä pyri sulkemaan markkinaa. Esimerkiksi elinikäinen kilpailukiello luistelijoille katsottiin liian kovaksi sanktioksi lajiliiton ulkopuoliseen kilpailutoimintaan osallistumisesta. Maltillisemmat kilpailutoimintaa rajoittavat säännöt ovat kuitenkin sallittuja. (Agafonova 2019; Cattaneo 2021; Cattaneo & Parrish 2020, 72.)

Näin EU-oikeuskäytännössä noudatetaan edelleen jo vuosikymmeniä käytössä ollutta, tapauskohtaista lähestymistapaa urheilun sääntelyyn liittyen. Se takaa urheiluliikkeen autonomian tiettyyn pisteeseen asti, mutta on myös melko epäselvä toisaalta salliessaan, toisaalta kieltäessään kaupallisen kilpailun rajoittamisen. Agafonovan (2019) mukaan jatkuvan urheiluun liittyvän EU-käräjöinnin tie voi olla lopulta urheilujärjestöille tuhoisa. Alati kaupallistuvan urheilun EU-laista poikkeavia toimintoja voi olla tulevaisuudessa entistä hankalampaa perustella pelkästään urheiluun liittyvin perustein. Urheilun kaupallistumisen vaikutuksia eurooppalaisen urheilutoiminnan rakenteisiin käsitellään lisää selvityksen luvussa 3.

2.2 EU:n urheilupoliittisen toimivallan rakentuminen

2.2.1 EU:n urheilupoliittinen aktivoituminen

EU:n virallisesta toimivallasta suhteessa urheiluun on säädetty vasta 2009 voimaan astuneessa Lisabonin sopimuksessa (García & Weatherill 2012; ks. luku 2.2.3). Unionin toiminta urheilun alalla on kuitenkin ollut mittavaa jo ennen virallista toimivaltaa. EU:n tuomioistuimen ohella muutkin unionin toimielimet ovat toimillaan rakentaneet EU:n urheilupolitiikkaa. Urheilupolitiikkaa on rakennettu muun muassa Amsterdamin ja Nizzan huippukokousten ohessa vuosina 1997 ja 2000. Lisäksi etenkin Euroopan komissio on käsitellyt urheilupolitiikkaa useissa asiakirjoissaan. Tämä toiminta on rakentanut pohjaa EU:n urheilupoliittisen toimivallan virallistamiselle Lisabonin sopimuksen yhteydessä.

Amsterdamissa järjestettiin vuonna 1997 EU:n perussopimukseen johtanut huippukokous, jonka päätösasiakirjan yhteydessä annettiin myös urheilua koskeva julistus. Siinä korostetaan urheilun yhteiskunnallista merkitystä. Julistuksessa myös kehoitetaan *”Euroopan unionin elimiä kuuntelemaan urheilujärjestöjä silloin, kun kyse on tärkeistä urheiluun vaikuttavista asioista.”* (Amsterdamin sopimus 1997, 136.) Garcían ja Weatherillin (2012) mukaan urheilujärjestöjen tahtotilana on ollut saada urheilu osaksi EU:n perussopimuksia, sillä tämän on ajateltu suojaavan urheilua tuomioistuimen ja komission väliintuloilta. Tässä mielessä Amsterdamin julistus, ja erityisesti sen maininta urheilujärjestöihin liittyvästä yhteistyöstä on ollut urheilun järjestökentälle mieluisa kehityskäsky. Julistuksen myötä urheiluasioista on alettu keskustelemaan myös EU:n korkean tason kokouksissa ja urheilun eri sidosryhmien konsultointi unionin suunnalta on edistynyt. Julistuksen voi nähdä myöntävän epäsuorasti, että urheilujärjestöt täyttävät tiettyä julkista tehtävää. (Parrish & Miettinen 2008, 35; Tokarski ym. 2009, 58.)

Amsterdamin julistuksessa urheilulle ei kuitenkaan myönnetty urheilujärjestöjen kaipaamaa vahvaa autonomiaa. Julistuksessa mainitaan, että urheilun erityispiirteet tulee huomioida nimenomaan amatööriurheilussa (Amsterdamin sopimus 1997, 136). Myös ammattuurheilun erityispiirteiden huomiointi julistuksessa olisi ollut urheilun kattojärjestöille huomattavasti merkittävämpi asia (ks. García & Weatherill 2012). EU ei siis ole ollut valmis takaamaan selväsanaisesti urheilulle suotavaa erityisasemaa suhteessa lainsäädäntöönsä.

Urheilu huomioitiin myös EU:n Nizzan perussopimuksen solmimisen yhteydessä. Virallista toimivaltaa urheilulle ei edelleenkään annettu, mutta Amsterdamin sopimuksen tavoin EU esitti jälleen urheiluun liittyvän julistuksen. Eurooppa-neuvoston antama Nizzan julistus oli laajempi kuin edeltäjänsä. Julistuksessa korostetaan etenkin urheilun erityisluonnetta Amsterdamin julistusta

vahvemmin. Urheilun itsesääntely tunnustetaan siinä selkeästi. Tähän liittyen julistuksessa korostetaan urheilujärjestöjen oikeutusta organisoida omaa toimintaansa ja sen rakenteita. Käytännössä julistuksessa annetaan tukea eurooppalaisen urheilun mallin mukaiselle urheilun organisointimuodolle, jossa kukin lajiliitto vastaa oman lajinsa toiminnan järjestämisestä. Toki julistuksessa korostetaan myös sitä, että järjestöjen tulee kunnioittaa kansallista ja EU:n lainsäädäntöä toiminnoissaan sekä taata päätöksentekonsa demokraattisuus ja läpinäkyvyys. (Eurooppa-neuvosto 2000.)

Nizzan julistuksesta on selvästi tunnistettavissa eurooppalaisen urheilun mallin piirteisiin nojaaminen urheilupoliittisena linjana. Julistuksessa mainitaan esimerkiksi se, että lajiliittojen tulisi varmistaa urheilun eri tasojen välinen solidaarisuus huippu-urheilusta harrastetasolle. Amatööriurheilun inhimillinen ja taloudellinen tukeminen nähdään tärkeäksi. Urheilujärjestöille asetetaan julistuksessa selkeästi myös julkista vastuuta, sillä siinä korostetaan järjestöjen roolia urheilun yhteiskunnallisten tehtävien edistäjänä. Tämä yhteiskunnallinen merkittävyys nähdään julistuksessa perusteluksi sille, että urheilun kattojärjestöille voidaan myöntää oikeutus urheilun organisointiin. (Eurooppa-neuvosto 2000.)

Eurooppalaisen urheilun mallin ja lajiliittojen aseman näkökulmista Nizzan julistusta voidaan pitää vahvana tuen osoituksena. Amsterdamin julistuksen tavoin se oli edistysaskel urheilun kattojärjestöjen aseman huomioinnissa EU:n urheilupoliitikassa (García & Weatherill 2012). Eurooppalaisen urheilun mallia ei kummassakaan julistuksessa kuitenkaan mainita nimeltä, vaikka erityisesti Nizzan julistus selkeästi viittaa mallin erityispiirteisiin. García ja Weatherill (2012) huomauttavat, että Amsterdamin ja Nizzan julistukset ovat olleet vain yleisluontoisia poliittisia suosituksia, joilla ei ole ollut sitovaa vaikutusta urheiluun.

Käytännössä Nizzan julistus pohjautui Euroopan komission vuonna 1999 julkaisemaan urheilun Helsinki-raporttiin, jossa käsitellään komission näkökulmia eurooppalaisesta urheilusta (Eurooppa-neuvosto 2000). Helsinki-raportin tavoitteeksi on ilmoitettu olemassa olevien urheilurakenteiden ylläpito ja urheilun yhteiskunnallisten tehtävien turvaaminen. Komission raportin mukaan urheiluseurat liikuttavat ja yhdistävät ihmisiä, ja urheilulla on näin tärkeä yhteiskunnallinen merkitys. Raportissa myös mainitaan, että eurooppalaisen urheilun organisoitumisessa on monia jäsenmaita yhdistäviä piirteitä. Esimerkiksi urheilun organisoituminen pyramidimallin ja lajiliittojen monopoli-aseman varaan tunnustetaan raportissa. (Euroopan komissio 1999, 3, 9.)

Pyramidimallia mukaillen raportissa kannatetaan ammatti- ja amatööriurheilun organisoitumista samaan rakenteeseen. Tähän liittyen korostetaan koko urheilujärjestelmän sisäisen solidaarisuuden merkitystä. Lajiliittojen asemaa komissio tukee mainitsemalla, että usean lajiliiton toiminen yhdessä lajissa voisi aiheuttaa suuria konflikteja. Komissio myös tukee avoimien sarjojen logiikkaa ja näkee tämän oleelliseksi erityisesti pienten ja keskisuurten seurojen näkökulmista. (Euroopan komissio 1999, 9–10.) Näin komissio asemoituu eurooppalaisen urheilun mallin ja lajiliittojen valta-aseman puolestapuhujaksi raportissaan (ks. Weatherill 2014). García (2009) kuitenkin huomauttaa, että komissio on Helsinki-raportissaan varovaisempi suhtautumisessaan eurooppalaisen urheilun malliin, jos kielenkäyttöä verrataan vuoden 1998 ”*European Sport Model*” -dokumenttiin (ks. Euroopan komissio 1998). Tämän dokumentin sisältämä määritelmä eurooppalaisen urheilun mallista on avattu selvityksen luvussa 1.3.

Huolimatta siitä, että suhtautuminen eurooppalaisen urheilun malliin ei ole täysin suoranaista, urheilun Helsinki-raportti ja Nizzan julistus mukailevat vahvasti komission vuoden 1998 ”*European Sport Model*” -dokumentin sisältöjä. Kokonaisuudessaan nämä asiakirjat kuvaavat 1990-luvun loppun ja 2000-luvun alun EU:n urheilupoliittikkaa, jossa on nojaututtu eurooppalaisen urheilun mal-

liin ja lajiliittojen keskeiseen asemaan (ks. García 2009). EU:n vallankäyttö urheilun suhteen on ollut pehmeää sääntelyä (Halila & Norros 2017, luku 4.1). Tällä ajanjaksolla EU:n tekemät Amsterdamin ja Nizzan julistukset ovat olleet ei-velvoittavaa poliittista ohjausta urheilun suhteen. Poliitiikan taustalla on vaikuttanut yhteistyö EU:n ja eurooppalaisen urheiluliikkeen välillä. Erityisesti lajiliitot ovat olleet ahkerasti rakentamassa suhteitaan EU:n suuntaan ja pyrkineet takaamaan urheilun autonomian, jotta varmistaisivat oman asemansa pysyvyyden. (García 2009; García & Weatherill 2012.) Tämä yhteistyö on viitoittanut tietä EU:n urheilupoliittikan kehittymiselle myöhemmissä vaiheissa.

2.2.2 Urheilun valkoinen kirja

Vuonna 2007 julkaistussa urheilun valkoisessa kirjassa Euroopan komissio pyrkii aiempaa kattavammin jäsentämään omaa rooliaan suhteessa eurooppalaiseen urheilukenttään (García 2009; Hill 2009). Urheilun valkoinen kirja on ensimmäinen EU-tason dokumentti, jossa käsitellään kokonaisvaltaisesti urheiluun liittyviä kysymyksiä (Euroopan komissio 2007b, 2). Kirjan tavoitteiksi mainitaan urheilun aseman strateginen suuntaaminen Euroopassa, keskustelun herättäminen urheiluun liittyvistä ongelmista, urheilun aseman vahvistaminen EU:n päätöksenteossa ja tietoisuuden lisääminen urheilualan tarpeista sekä erityispiirteistä. Dokumentissa selvitetään myös EU-lainsäädännön soveltamista urheiluun. Valkoisen kirjan yhteydessä komissio julkaisi yhteensä 53:n kohdan, Pierre de Coubertinin mukaan nimetyn, urheilupoliittisen toimintasuunnitelman. (Euroopan komissio 2007a; 2007b, 2.)

Dokumentti on edelleen kattavin EU:n urheiluun liittyviä politiikkatoimia jäsentävä suunnitelma, vaikka se ei ole urheilutoimintaa lainsäädännöllisesti velvoittava sisällöltään (ks. García 2009; Hill 2009). Urheilun valkoisessa kirjassa määritellään, että termi 'urheilu' tarkoittaa kaikkea vapaaehtoista tai järjestettyä liikuntaa, *"jonka tarkoituksena on fyysisen kunnan ja henkisen hyvinvoinnin ilmaiseminen tai parantaminen, sosiaalisten suhteiden solmiminen tai tulosten saavuttaminen kaiken tasoissa kilpailuissa"* (Euroopan komissio 2007b, 2). Näin urheilun valkoinen kirja käsittelee laajasti sekä liikuntaa että kilpaurheilua.

Urheilun valkoinen kirja jakaantuu kolmeen fokusalueeseen. Ensin tarkastellaan urheilun yhteiskunnallista roolia, toiseksi urheilun taloudellista ulottuvuutta ja kolmanneksi urheilun organisoitumista Euroopassa. Tämän selvityksen kannalta oleellisin on urheilun organisoitumiseen liittyvä osa-alue. Urheilun yhteiskunnalliseen merkitykseen liittyen komissio näkee urheilun merkittävänä ihmisiä yhteen saattavana voimana Euroopassa. Urheiluun liitetään sosiaalisen merkityksen lisäksi kasvattavia ja terveyttä edistäviä ominaisuuksia. Urheilun taloudellisen merkityksen suhteen komissio korostaa urheilua kasvun ja työllisyyden edistäjänä. Dokumentissa mainitaan, että taloudellisen merkittävyytensä vuoksi urheilun tulee näkyä EU-politiikassa. (Euroopan komissio 2007b, 3, 11.)

Urheilun organisoitumiseen liittyen valkoisessa kirjassa käsitellään urheilun erityisluonnetta, kansalaisten vapaata liikkuvuutta, urheilijoiden siirtoja, pelaaja-agentteja, alaikäisten asemaa, taloudellista korruptiota, seurojen lisenssijärjestelmää ja tiedotusvälineitä (Euroopan komissio 2007b, 13–18). Nämä aihealueet noudattelevat pitkälti UEFA:n *"Independent European Sports Review"* -selvityksen käsittelemiä teemoja (Arnaut 2006).

Urheilun organisoitumisen näkökulmasta mielenkiintoisin valkoisen kirjan sisältö liittyy siihen, kuinka komissio suhtautuu 1990-luvun lopulla esittelemäänsä eurooppalaisen urheilun malliin (ks. Euroopan komissio 1998). Myös valkoisessa kirjassa komissio puolustaa mallin asemaa toteamalla,

että tiettyjä sen arvoja ja perinteitä on syytä edistää. Komission mukaan urheilurakenteilla on erityisluonne, joihin kuuluu kilpailutoiminnan pyramidimallin organisoituminen ruohonjuuritasolta huippu-urheiluun sekä eri toiminnan tasojen väliset solidaarisuusmekanismit. Lisäksi komissio puoltaa ”*yhden ainoan lajikohtaisen liiton*” periaatetta, mikä on vahva tuki lajiliitoille. (Euroopan komissio 2007b, 13–14.)

Urheilun valkoisessa kirjassa komission näkemys mallista on kuitenkin aiempaa varovaisempi (García 2009). Suhtautuminen mallin toimivuuteen ja kattavuuteen Euroopassa on kriittisempää. Komissio korostaa eurooppalaisen urheiluelämän rakenteiden olevan hyvin vaihtelevat ja monimutkaiset, jolloin on epärealistista, ”*että voitaisiin määritellä yksi yhtenäinen eurooppalaisen urheilun malli.*” Komissio näkee mallin muina haasteina urheilun kaupallistumisen, julkisten menojen haasteet ja vapaaehtoistoiminnan tulevaisuuden. Lisäksi mallin asemaa horjuttavat uudet sidosryhmät, joihin kytkeytyy paljon myös lajiliittojen ulkopuolista toimintaa. Nämä piirteet haastavat urheilun hallintoa, demokratiaa ja edunvalvontaa. (Euroopan komissio 2007b, 13–14.)

Urheilun valkoisen kirjan sisältöjä analysoinut García (2009) näkee, että dokumentista ilmenevä komission suhtautumisen varovaisuus eurooppalaisen urheilun malliin liittyy kolmeen keskeiseen syyhyyn. Ensinnäkin suhtautumisen muutokseen on vaikuttanut laajempi urheilun organisaatiokentän murros eurooppalaisessa urheilussa. Perinteisessä eurooppalaisen urheilun mallissa nojataan lajiliittojen vankkaan rooliin, johon liittyy monopoliasema ja valta säännellä oman lajin toimintaa. Urheilun valkoisessa kirjassa tunnistetaan vanhan mallin lisäksi uusien toimijaryhmien nousu urheilukentällä. Hierarkkisen pyramidimallin vertikaalirakenteesta ollaan siirtymässä vahvemmin horisontaaliseen rakenteeseen, jossa korostuvat eri sidosryhmien muodostamat verkostot. (García 2009.) Garcían (2007) mukaan urheiluhallinto on tämän myötä yleisesti muuttunut siten, että ylhäältä alaspäin suuntautuvan auktoriteettivallan merkitys on vähentynyt ja tilalle on muodostunut kompleksisempi urheilun hallinnon rakenne, jossa nimenomaan sidosryhmien muodostamat yhteistyöverkostot ovat keskeisiä (ks. myös Morse 2008). Tämä johtamisfilosofian muutos näkyy myös komission ajattelussa.

Eräs urheilun valkoisessa kirjassa korostuva komission tavoite liittyykin hyvän hallintotavan periaatteiden merkitykseen urheilujohtamisessa. Hyvän hallintotavan periaatteisiin kuuluvat esimerkiksi demokratian vaaliminen, päätöksenteon edustavuus ja toimintoihin liittyvän dialogin ylläpitäminen. (Euroopan komissio 2007b, 13.) Komission tavoitetta parantaa päätöksenteon edustavuutta urheilurakenteissa tuetaan myös konkreetilla. Komissio linjaa urheilun valkoisessa kirjassa kehittävänsä yhteistyötä ja keskustelua lajiliittojen sekä uusien sidosryhmien kanssa. Tällaisia uusia sidosryhmiä ovat esimerkiksi FIFPrön, ECA:n, EPFL:n kaltaiset pelaajien, seurojen ja liigojen yhteenliittoumat. (Euroopan komissio 2007b, 17–19; García 2007; 2009.) Hyvää hallintotapaa ei korostettu vielä eurooppalaisen urheilun mallin lanseerausvaiheessa (Euroopan komissio 1998). Uusien sidosryhmien merkittävyyden korostamisen voi nähdä nakertavan perinteisten urheilun kattojärjestöjen valta-asemaa.

Toiseksi eurooppalaisen urheilun malliin liittyvään suhtautumisen muutokseen on vaikuttanut se, että komissio pyrkii välttämään liikaa urheilun sääntelyä. Tähän liittyy oleellisesti komission tavoiteta urheilun autonominen asema ja tunnistaa urheilun erityisluonne lainsäädännön näkökulmasta. Tavoitteena on, että urheilu organisoisi toimintaansa itse, ilman liiallista ulkopuolista vaikuttamista. Kolmanneksi komission suhtautumisen muutokseen on saattanut vaikuttaa eurooppalaisen urheilun mallin politisoituminen. Lukuisat urheilujärjestöt ovat politisoineet mallin oman valtansa vahvistamisen välineeksi, mikä on Garcían arvion mukaan voinut lisätä komission tahtotilaa ottaa etäisyyttä malliin. Esimerkiksi jalkapalloliitot UEFA ja FIFA sekä Kansainvälinen olympiakomitea ovat esiintyneet mallin vankkoina tukijoina. Mallin järjestökeskeinen pyramidirakenne on

urheilun kattojärjestöjen valta-asemaa tukeva, jolloin on luonnollista, että urheilun lajiliitot ja keskusjärjestöt pyrkivät pitämään siitä kiinni. Lajiliitot ovat tehneet mallista keskeisen argumentin, jolla puoltavat omaa asemaansa ja pyrkivät minimoimaan EU-tason lainsäädäntöön ja poliittiseen ohjaukseen liittyviä haasteita. (García 2009; ks. myös EU Athletes 14.6.2021.)

Weatherillin (2009) analyysin mukaan komissio ei urheilun valkoisessa kirjassa liioittele urheilupoliittista päätösvaltaansa, vaan pyrkii velvoittavan päätöksenteon sijaan ohjaamaan eurooppalaista urheilukenttää aiempaa parempiin toimintatapoihin. Valkoisessa kirjassa komissio ei asetu sokeasti urheilujärjestöjen perinteisen aseman takaajaksi. Toisaalta dokumentti ei ole myöskään vallankumouksellinen. Se ei pyri romuttamaan tai kääntämään päällelleen urheilun rakenteita, vaan osoittaa lajiliitoille ja eurooppalaisen urheilun mallille edelleen tukea. (García 2009; ks. Euroopan komissio 2007b, 13–14.) Urheilun valkoisessa kirjassa tuetaan edelleen hierarkkisen pyramidimallin mukaista urheilun organisoitumista, vaikka siinä edistetään tämän lisäksi järjestelmän hillittyä uudelleenjärjestelyä. Dokumentin viestiä voi pitää urheilun eri muutuskulkuja ymmärtävänä kompromissina, jossa pyritään huomioimaan laajasti urheilukentän eri toimijoiden edut.

2.2.3 Lissabonin sopimus

EU:n politiikan periaatteisiin kuuluu, että sillä on virallista toimivaltaa vain sellaisilla politiikan alueilla, joista on säädetty unionin perussopimuksissa. Näin ollen EU:n varhainen urheilupoliittikka on tapahtunut ilman formaalia toimivaltaa, vaikka urheilu on etenkin EU:n tuomioistuimen ja Euroopan komission näkökulmista ollut EU:n säädäntövallan alaista toimintaa taloudellisen ulottuvuutensa vuoksi. Joka tapauksessa urheilun sisällyttäminen vuonna 2009 voimaan astuneeseen Lissabonin sopimukseen on ollut merkittävä käänne EU:n urheilupoliitikassa. (García & Weatherill 2012; Parrish ym. 2010, 15.)

Lissabonin sopimuksen myötä EU:n toiminta on perustunut kahdelle ensisijaiselle perussopimukselle: Euroopan unionista tehdyille sopimukselle (SEU) ja Euroopan unionin toiminnasta tehdyille sopimukselle (SEUT). Urheilun toimivallan sisällyttäminen EU:n politiikkaan on määritetty SEUT:n artiklassa 6, ja toimivallan sisällöistä on säädetty tarkemmin artiklassa 165. SEUT:n artikla 165 koskee koulutusta, ammatillista koulutusta, nuorisoa ja urheilua. Tämän artiklan kohdassa 1 ilmoitetaan, että *”Unioni myötävaikuttaa Euroopan urheilun edistämiseen ottaen huomioon sen erityispiirteet, vapaaehtoisuuteen perustuvat rakenteet sekä yhteiskunnallisen ja kasvatuksellisen tehtävän.”* Artiklan kohdassa 2 määritellään, että unionin toiminnalla pyritään *”kehittämään urheilun eurooppalaista ulottuvuutta edistämällä urheilukilpailujen rehellisyyttä ja avoimuutta sekä urheilusta vastaavien järjestöjen välistä yhteistyötä samoin kuin suojelemalla urheilijoiden, erityisesti kaikkein nuorimpien urheilijoiden, fyysistä ja henkistä koskemattomuutta.”* Artiklan kohdassa 3 lisätään, että unionin ja sen jäsenvaltioiden poliittista yhteistyötä tehdään muun muassa urheilun alalla toimivaltaisten kansainvälisten järjestöjen kanssa. (SEUT 2016, artikla 1, 6, 165.)

Weatherillin (2011) analyysin mukaan Lissabonin sopimuksen merkityksen urheilulle voi nähdä sekä huomattavaksi että vähäpätöiseksi. Sopimus on etenkin formaalista näkökulmasta merkittävä saavutus (emt.). Suurin merkitys liittyy EU:n urheilupoliittiseen statukseen, johon on tullut sopimuksen myötä selkeyttä ja johdonmukaisuutta. EU:n urheilupoliittikan kehittäminen on sopimuksen vuoksi vakaammalla pohjalla. Ennen urheilun alan toimivallan virallistamista EU:lla on ollut vaikeuksia rahoittaa liikuntaa ja urheilua, jolloin rahoittamista on tehty muiden toimialojen kautta. Lissabonin sopimuksen myötä EU kykenee urheilun suoraan rahoittamiseen. (Parrish ym. 2010, 15, 21, 45.) EU:n urheilupoliittinen toimijuus on virallistumisen ohella myös lisääntynyt. Tämä näkyy

muun muassa kasvaneina hankerahoituksina. Myös EU:n jo aiemmin vilkas yhteistyö urheilukentän suuntaan on vahvistunut. (Mittag & Naul 2021, 11.) Kaiken kaikkiaan SEUT:n artikla 165 tuo EU:lle urheilupoliittista uskottavuutta. EU:n urheilun alan toimintaa ei voida enää kyseenalaistaa toimivallan puutteeseen vetoamalla (ks. García & Weatherill 2012).

Sopimuksen merkitystä voidaan pitää myös vähäpätöisenä useasta syystä. Käytännössä se ei tuo EU:n urheilupolitiikkaan paljoakaan uutta. EU on jo aiempien vuosikymmenten aikana taannut urheilulle tietyn tasoisen autonomian, eikä Lissabonin sopimus tuo muutosta tähän asiaan. Sopimus ei vaikuta esimerkiksi EU:n tuomioistuimen ja Euroopan komission oikeudelliseen suhtautumiseen urheiluun liittyen. (Weatherill 2011; ks. luku 2.1.) Myös Halila ja Norros (2017, luku 4.1) ovat todenneet, että EU:n urheiluun liittyvän oikeuskäytännön merkittävimmät ratkaisut on tehty jo ennen virallista toimivaltaa (ks. myös Agafonova 2019). Lissabonin sopimuksella ei ole vaikutusta tuomioistuimen ja komission keskeiseen rooliin EU:n urheilupolitiikan käytäntöjen määrittäjänä (ks. Parrish ym. 2010, 61; Weatherill 2011).

Lisäksi SEUT:n artiklassa 165 säädetty EU:n toimivalta urheilun suhteen on ainoastaan ”tukevaa ja täydentävää”, mikä on kevyin mahdollinen unionin poliittisen toimivallan taso (García & Weatherill 2012; SEUT 2016, artikla 6, 165). EU:n politiikassa tukevaan ja täydentävään toimivaltaan liittyvä niin kutsuttu toissijaisuusperiaate. Toissijaisuusperiaate tarkoittaa menettelyä, jota sovelletaan sellaisilla politiikan alueilla, jotka eivät kuulu unionin yksinomaisen toimivallan piiriin. Käytännössä toissijaisuusperiaatteen mukaan päätökset tehdään ensisijaisesti jäsenvaltioiden tasolla. EU ryhtyy toimiin ainoastaan silloin, kun toiminnan tavoitteet voidaan jäsenvaltiotason sijaan saavuttaa paremmin unionin tasolla. (Euroopan parlamentti 2023a, 1.) SEUT:n artiklassa 6 säädetäänkin, että unionin urheilun alan toimivaltaa käytetään jäsenvaltioiden politiikan tukemiseen, yhteensovittamiseen tai täydentämiseen (SEUT 2016, artikla 6).

Toimivallan kevyen tason vuoksi EU:lla on Lissabonin sopimuksen jälkeenkin varsin rajoittunut lainsäädännöllinen kompetenssi ei-kaupallisessa urheilussa (García & Weatherill 2012). Kaupallisen urheilun näkökulmasta sopimus ei myöskään suo aiempaa suurempia valtuuksia poiketa sisämarkkinoita ja kilpailua koskevasta EU-lainsäädännöstä (ks. Parrish ym. 2010, 61). Näin ollen EU:n kilpailulainsäädännöllä on ammattiuurheiluun käytännössä merkittävämpi vaikutusvalta kuin SEUT:n urheiluartiklalla.

SEUT:n urheiluartiklan rajoitteista puhuttaessa tulee kuitenkin ymmärtää, että artikla on säädetty, jotta EU on kyennyt selventämään ja aktivoimaan suhdettaan urheiluun. Näin ollen EU:n tavoitteisiin ei ole edes liittynyt se, että unionin valtasuhdetta urheiluun olisi yritetty vahvistaa merkittävästi. (Weatherill 2011; ks. myös Mittag & Naul 2021, 11.) SEUT:n urheiluartikla noudattelee EU:n roolin suhteen urheilun valkoisen kirjan linjaa. Tässä dokumentissa komissio asemoi EU:ta nimenomaan urheilua valvovaan ja tukevaan kaksoisrooliin (García 2009). EU on toisaalta eurooppalaisen urheilun ylätasoinen valvoja, erityisesti lainsäädäntöön liittyen, mutta toisaalta se on myös urheilukentän toimijoiden kumppani, joka virittää uudenlaista yhteistyötä eurooppalaisen urheilun eri toimijatasoilla. (Emt.; ks. Euroopan komissio 2007b.)

3 Eurooppalaisen urheilun malli ja EU:n urheilupolitiikka nykyään

Pyramidimallin organisaattiorakenne, avoimen kilpailun periaate, taloudellinen solidaarisuus ja viireä vapaaehtoistoiminta ovat eurooppalaisen urheilun mallin kulmakiviä. Jotta mallia voidaan käytännössä toteuttaa, tulee eurooppalaisella urheilulla olla riittävä autonomia. Näiden ominaispiirteiden toteutuminen käytännössä on mallin tulevaisuuden kannalta oleellista. Nykypäivän urheiluun liittyvät realiteetit ovat ajaneet mainitut piirteet ahtaalle. Euroopan komissio (2007b, 13) on jo urheilun valkoisessa kirjassa maininnut eurooppalaisen urheilun mallin keskeisiksi haasteiksi kaupallistumisen, lajiliittojen ulkopuolisen urheilutoiminnan ja vapaaehtoistoiminnan tulevaisuuden.

Tässä luvussa käsitellään sitä, kuinka muun muassa nämä haasteet vaikuttavat eurooppalaisen urheilun mallin ominaispiirteisiin, ja millä tavalla EU:n urheilupolitiikassa on reagoitu tilanteeseen.

3.1 Pyramidimallin organisaattiorakenne ja avoin kilpailu

Pyramidimalli ja avoimen kilpailun periaate ovat oleellisia eurooppalaisen urheilun malliin liittyviä piirteitä (Euroopan komissio 1998; ks. luku 1.3). Sennetin ym. (2022, 17–18, 21–22) selvityksen mukaan urheilun organisoituminen pyramidimallin mukaisesti on edelleen laajamittaista eurooppalaisessa kilpailullisessa joukkueurheilussa, vaikkei lajiliittojen johtama pyramidirakenne olekaan ainoa tapa organisoida urheilua Euroopassa. Osa urheilutoimijoista on sitä mieltä, että yhden eurooppalaisen urheilun mallin sijaan tulisi puhua useista eri malleista, jotka vaihtelevat lajeittain ja alueittain (ks. EU Athletes 14.6.2021). Eurooppalaisen urheilun organisaattiorakenteiden moninaisuus on todettu myös Mittagin ym. (2022a, 33) selvityksessä (ks. myös Willem & Scheeder 2017).

Organisaattiorakenteisiin liittyy myös eri sarjatasojen väliseen nousu- ja putoamismahdollisuuteen perustuva avoimen kilpailun periaate, joka on edelleen laajasti käytössä eurooppalaisessa joukkueurheilussa (Sennet ym. 2022, 18, 22). Tällä periaatteella on yhä suuri hyväksyntä urheilutoimijoiden keskuudessa. Sennetin ym. (2022, 60) selvitykseen liittyneessä urheilun eri toimijoille tehdystä kyselyssä 85 prosenttia vastaajista pitivät avoimen kilpailun periaatetta erittäin relevanttina tai relevanttina eurooppalaiseen urheiluun kuuluvana ominaisuutena. On kuitenkin huomattava, että avoimen kilpailun systeemiä toteutetaan eri lajeissa ja eri alueilla vaihtelevin tavoin. Monissa urheilusarjoissa sarjatasojen väliseen nousu- ja putoamisliikenteeseen liittyy urheilullisten meriittien lisäksi usein taloudellisia kriteereitä. Lisäksi kyselyyn vastanneet näkivät, että perinteisestä avoimen kilpailun logiikasta poikkeavat systeemit tulisi ottaa paremmin huomioon päätöksenteossa. (Sennet ym. 2022, 4, 27–28, 30.)

Pyramidimallia ja avoimen kilpailun periaatetta uhkaa erityisesti urheilun kaupallistuminen. Kaupallistumiskehitykseen on vaikuttanut etenkin urheilun suuri medianäkyvyys. Näkyvyys on vaikuttanut siihen, että yritysmaailmasta on tullut yhä vahvempi osa urheilutoimintaa. Esimerkiksi urheiluun sijoittaminen ja urheilun sponsorointi on yleistynyt. (Sennet ym. 2022, 5, 52.)

Kaupallistumisen myötä urheilujärjestöt ovat omaksuneet bisnesmäisen toimintamallin ja organisoivat huippukaupallisia urheilutapahtumia (Clausen ym. 2018). Urheilusta on tullut globaalia mediaviihdettä, jossa liikkuu suuria rahavirtoja. Euroopan komissio on jo 1990-luvun lopulla julkaisussa dokumentissaan ja myöhemmin urheilun valkoisessa kirjassa tunnistanut kaupallistumisen eurooppalaisen urheilun mallia haastavana kehityskulkuna (Euroopan komissio 1998, 7–9; 2007b,

13–14). Kaupallistumisen on pelätty vievän urheilua perinteisestä aatteellisuudesta liiaksi taloudellisen voiton maksimoinnin logiikkaa kohti (Meier 2022; Sennet ym. 2022, 5).

Kaupallistuminen uhkaa muun muassa urheilun paikallisuutta Euroopassa. Lisääntynyt Euroopan ulkopuolinen kiinnostus maanosan urheiluun voi vaikuttaa otteluiden lähetysaikoihin tai viedä otelutoimintaa Euroopan ulkopuolelle, paikallisten fanien ulottumattomiin. Lisäksi urheilijat saattavat Euroopan sijaan lähteä harjoittamaan ammattiaan muihin, taloudellisesti vetovoimaisempiin, maanosiin. (Sennet ym. 2022, 52–54.) Euroopan sisällä keskeinen kaupallistumiskehityksen problematiikka liittyy seurojen polarisaatioon. Isojen ammattiseurojen talouskasvu on vienyt niiden toimintaa kauemmaksi ruohonjuuritason amatööriurheilusta (ks. Sennet ym. 2022, 52–54, 57). Eurooppalaisen urheilun perinteisen pyramidimallin valtasuhteet ovat muokkautuneet myös ammattimaisen kilpaurheilun piirissä. Etenkin pelaajamarkkinat vapauttanut ja urheilun kaupallistumiskehitystä kiihdyttänyt Bosman-päätös on vahvistanut suurseurojen auktoriteettia kansainvälisten ja kansallisten lajiliittojen kustannuksella (Andreff 2015; Meier 2022; Sennet ym. 2022, 58).

KOK on reagoinut eurooppalaisessa urheilussa tapahtuneeseen tulojen keskittymiseen ja vallan uusjakoon julkaisemalla eurooppalaisen urheilun mallia puolustavan vetoomuksen. Vetoomuksessa ilmaistaan huoli eurooppalaisen urheilun mallin tulevaisuudesta. Mallin kerrotaan olevan vaarassa, ja urheiluliikettä sekä EU:n jäsenmaiden julkisia vallankäyttäjiä kehoitetaan puolustamaan mallia. Nimenomaan liika kaupallistuminen nähdään mallin pahimpana haasteena. Vetoomuksessa kirjoitetaan, että mikäli urheilua järjestävät tahot omaksuvat puhtaasti voittoa tavoittelevan muodon, tämä vaarantaa koko eurooppalaisen urheilun mallin olemassaolon. (Kansainvälinen olympiakomitea 2020.) KOK:n kannanottoa on syytetty siitä, että se on lähinnä kattojärjestön omaa valta-asemaa puolusteleva, ei urheiluliikkeen yleistä hyvää tavoitteleva, hätähuuto (EU Athletes 14.6.2021).

Pyramidimallin mukainen, lajiliittokeskeinen, valtarakenne on siis rapistunut. Suurseurojen ohella lajiliittojen valtaa on valunut esimerkiksi kansainvälisille ja kansallisille liigoille, jotka ovat omaksuneet aiemmin lajiliitoille kuulunutta roolia urheiluun liittyvässä päätöksenteossa ja kaupallisessa toiminnassa (ks. Sennet ym. 2022, 21, 24). On yleistä, että joukkueurheilun ammattiliigat hallinnoivat esimerkiksi tv-oikeuksiin liittyviä kaupallisia sopimuksia. Nimenomaan mediaoikeuksiin liittyvät tuotot ovatkin olleet kovassa nousussa eurooppalaisessa urheilussa. (Sennet ym. 2022, 24, 55.) Tämä talouskehitys muokkaa eurooppalaista urheilua vahvemmin seuravetoiseksi, mikä asettaa lajiliittojohtoisen pyramidimallin tulevaisuuden kyseenalaiseksi.

Urheiluseurojen kasvaneet tuotot ovat vaikuttaneet myös avoimen kilpailun periaatteen toteutumiseen Euroopassa. Etenkin kaupallisesti toimivat korkeimman sarjatason seurat ovat alati kiinnostuneempia suljetuista sarjoista, sillä suljettu järjestelmä vähentää taloudellista riskiä. Suljettujen sarjojen stabiiliin markkinaan saattaa olla helpompi houkutella sijoittajia ja sponsoreita yritysmaailmasta. (Sennet ym. 2022, 7, 56–59.) Varsinkin eurooppalaisessa jalkapalloilussa avoimen sarjasysteemin heikkoudeksi on nähty, että se luo äärimmäisen kilpailullisen olosuhteen, joka pakottaa seurat riskialttiisiin taloudellisiin panostuksiin. Pahimmillaan seurat voivat ajautua kovaan velkakierteeseen. (Andreff 2015; Dietl ym. 2008.) Kehitystä kohti suljettuja sarjajärjestelmiä kuvaa esimerkiksi koripallon Euroliiga. Euroliigassa osa joukkueista pelaa karsiutumiselta suojavalla pitkäaikaisella lisenssillä, mikä poikkeaa eurooppalaisen urheilun mallin ideaalista avoimesta sarjajärjestelmästä (Sennet ym. 2022, 56–59). Käytännössä seurajoukkueomisteinen Euroliiga on lähes kansainvälisen koripalloliitto FIBA:n veroisessa valta-asemassa eurooppalaisessa koripalloilussa (ks. Agafonova 2019).

Myös eurooppalaisessa jalkapallossa on nähty selkeitä aloitteita suljettua sarjajärjestelmää kohti. Huhtikuussa 2021 kaksitoista eurooppalaista jalkapallon seuraseuraa ilmoittivat aloittamastaan ”*European Super League*” -projektista. Superliigasta pyrittiin rakentamaan seuraomisteinen suljettu sarja. Hanke sai kuitenkin aikaan kovaa vastustusta fanien, jalkapalloliitto FIFAn ja UEFAn, urheilijoiden sekä jopa poliitikkojen suunnalta. (Meier ym. 2022.) Esimerkiksi Britannian pääministeri Boris Johnson lupasi tehdä kaikkensa estääkseen sarjan toteutumisen (Walker 19.4.2021). Lopulta sarjahanke kaatui muutamassa päivässä (Meier ym. 2022). Vaikka superliigahanke ravisteli eurooppalaisen jalkapallon organisaatorakenteita, voi projektin pikaisen kaatumisen nähdä voittona eurooppalaisen urheilun mallille. Varsinkin suuren yleisön keskuudessa urheilullisia meriittejä yli kaupallisten resurssien korostavalla avoimen sarjan periaatteella on jalkapallossa vahva kannatus (emt.). Avoimen sarjan periaatetta puolustettiin myös EU:n suunnalta. Euroopan parlamentin puhemies viestitti mikroblogipalvelu Twitterissä vastustavansa superliigahanketta ja puhui eurooppalaisen urheilun mallin suojelemisen puolesta (emt.).

Huolimatta siitä, ettei superliigahanke toteutunut, on todennäköistä, että eurooppalaisen urheilun mallia haastetaan tulevaisuudessakin vastaavalla tavalla (ks. Sennet ym. 2022, 26). Superliigahankkeen tyyppistä seurajohtoista suljettua sarjaa on pidetty etenkin eurooppalaisessa huippujalkapalloilussa väistämättömänä kehityskulkuna, sillä seuraseurat ovat kasvaneet yli paikallisten markkinoiden mitoista (Vrooman 2007). Agafonovan (2019) mukaan lajiliittojen voi olla tulevaisuudessa haastavaa pitää kiinni monopoliasemastaan suljettujen sarjojen ja ”villien” kilpailujen suhteen. Villeillä kilpailuilla viitataan lajiliittojen ulkopuolella organisoituun kilpailutoimintaan. Lajiliittojen kanssa kilpailevat kisajärjestäjät saattavat tulevaisuudessa houkutella enenevässä määrin urheilijoita omiin tapahtumiinsa. Tämän lisäksi urheilijoiden ja seurojen taloudellisen vaikutusvallan kasvu haastaa lajiliittojen valta-asemaa. Esimerkiksi urheilijoilla on aiempaa paremmat taloudelliset edellytykset haastaa lajiliittoja oikeuteen mahdollisissa riitatilanteissa. (Emt.) Geeraertin ym. (2015) mukaan eurooppalaisessa urheilussa lisääntyneet lakitapaukset kertovatkin siitä, että pyramidimallin perinteinen hierarkia on heikentynyt.

Eurooppalaisen urheilun kehitys pyramidimallin ja avoimen kilpailun tulevaisuuden suhteen on poikanut puolustuspuheenvuoroja EU:n taholta. EU:n neuvosto (30.11.2021) on eurooppalaisen urheilun mallia puolustavassa päätöslauselmassaan korostanut pyramidirakenteen ja avoimen kilpailun periaatteen olevan osa eurooppalaisen urheilun organisoitumismallia, vaikka lauselmassa tunnustetaan myös urheilurakenteiden vaihtelevuus Euroopassa. Samassa yhteydessä neuvosto toteaa, että suljetut kilpailumuodot uhkaavat eurooppalaisen urheilun malliin kuuluvaa urheilullisuutta ja kehottaa urheiluliikettä kunnioittamaan kilpailujen avoimuuden periaatetta (emt.). Avoimen kilpailun periaatteen puolustaminen on linjassa SEUT:n urheiluartiklan kanssa. Artiklassa mainitaan, että EU pyrkii toimillaan edistämään urheilukilpailuiden avoimuutta (SEUT 2016, artikla 165, kohta 2; ks. luku 2.2.3). Lisäksi EU:n neuvosto (30.11.2021) on pyytänyt urheiluliikettä kunnioittamaan kansainvälistä urheilukalenteria. Urheilukalenteriin vetoaminen on yksi keskeisistä argumenteista, joilla lajiliittojen monopoliasemaa urheilutoiminnan järjestämiseen on perusteltu. Rajoittamattoman kilpailujen järjestämisoikeuden on nähty lisäävän urheilutapahtumien määrää niin, että urheilijoiden fyysinen kuorma kasvaa kohtuuttomasti. (Agafonova 2019; Cattaneo 2018.)

Myös EU:n komission ja tuomioistuimen kilpailulainsäädännön soveltaminen on antanut lajiliitoille eväitä puolustautua ulkopuolisten tapahtumanjärjestäjien urheilutoimintaa vastaan. Lajiliittojen asettamat sanktiot liiton ulkopuoliseen kilpailutoimintaan osallistumisesta on osittain sallittu. (Agafonova 2019; Sennet ym. 2022, 7; ks. luku 2.1.) Huolimatta siitä, että eurooppalaisen urheilun malli ja urheilun perinteiset kattojärjestöt ovat saaneet sekä muodollista, että lainsäädännöllistä tukea EU:n eri toimielinten suunnalta myös viime vuosina, on selvää, että yksityisin intressein organisoitu kilpailutoiminta lisääntyy tulevaisuudessa (Sennet ym. 2022, 58–61). Myöskään EU-

lainsäädäntö ei ole kilpailutoiminnan rajoittamiseen liittyvän säännöstönsä osalta asettunut yksiselitteisesti urheilun kattojärjestöjen puolelle, kuten luvussa 2.1 avattu ISU-tapaus osoittaa.

Pyramidimalli ja avoimen kilpailun periaate ovat perinteisen urheilujärjestötoiminnan kaupallistumisen ja uusien yksityisten toimijoiden lisääntymisen myötä haavoittuvassa asemassa. Lisäksi lajiliittojen monopoliasemaan perustuva pyramidimalli on EU:n kilpailulainsäädännön näkökulmasta ongelmallinen. (ks. Lindholm 2013; Meier 2022; Sennet ym. 2022, 58–61.) Siksi urheilun kattojärjestöjen tulisi aktiivisesti kehittää strategioita, joilla voidaan vastata eurooppalaisen urheilukentän muutokseen (Lindholm 2013). Tämä vaatii lajiliittojen valtaa vähentäviä kompromisseja ja yhteistyötä eri sidosryhmien kanssa (Agafonova 2019).

3.2 Solidaarisuusmekanismi ja vapaaehtoistoiminta

Eurooppalaisen urheilun malliin kuuluvat tärkeinä ominaisuuksina myös rahanjakoon liittyvä solidaarisuusmekanismi ja ruohonjuuritason urheiluseuratoiminnalle elintärkeä vapaaehtoistoiminta (ks. Euroopan komissio 1998; luku 1.3). Taloudellinen solidaarisuus, eli tuottojen uudelleenjakoon urheilun pyramidirakenteen ylätasolta alaspäin on tärkeää etenkin ruohonjuuritason urheilutoiminnalle. Euroopan urheilukentän toimijoiden keskuudessa ajatellaan, että solidaarisuusmekanismi tulee pysyä eurooppalaisen urheilun mallin peruspilarina myös tulevaisuudessa. (Sennet ym. 2022, 18, 31.)

Lajiliitot käyttävät taloudellisia tuottojaan lajinsa sisäisen urheilutoiminnan ylläpitoon ja kehittämiseen sekä lajin levinneisyyden edistämiseen (ks. Sennet ym. 2022, 32–34). Huippu-urheilun tuottojen uudelleenjaon tavoitteisiin kuuluu, että riittävän suuri osa rahasta suunnataan paikallistason urheilutoimintaan. Paikallistason toiminnan elävöittämisen näkökulmasta solidaarisuusmekanismiin liittyy myös kansalaisten aktivoiminen ja liikunnan edistämisen tavoitteita. Huippu-urheilun tuottojen jakamista perustellaan myös sillä, että nimenomaan ruohonjuuritason seuratoiminta kehittää yksilöitä huipulle, jolloin rahojen jako voidaan nähdä eräänlaisena takaisinmaksuna urheilijoiden kasvatustyöstä. (ENGSO 2018.)

Eurooppalaisen urheilun toimintaan liittyy oleellisesti vapaaehtoistyö. Sennetin ym. (2022, 18, 46) mukaan vapaaehtoisten merkitys on edelleen merkittävä osa eurooppalaisen urheilun mallia ja eurooppalainen urheilu on jopa riippuvainen vapaaehtoistyöstä. Eurobarometri-tutkimuksen mukaan kuusi prosenttia eurooppalaisista tekee liikuntaa ja urheilua tukevaa vapaaehtoistyötä (Euroopan komissio 2022b, 62–65). Vapaaehtoiset osallistuvat esimerkiksi urheiluseura- ja lajiliittotoiminnan pyörittämiseen sekä kilpailutoiminnan organisointiin kaikilla urheilun tasoilla. Vaikka vapaaehtoistyön määrä on mittavaa, näyttää se olevan vähenemässä monissa EU:n jäsenmaissa. Ongelmallista on myös se, että nimenomaan ruohonjuuritason vapaaehtoistyö on vähentynyt, sillä vapaaehtoiset toimivat aiempaa useammin kaikilla urheilun tasoilla. Vapaaehtoistyö on oleellista erityisesti paikallistason seuratoiminnassa. Vapaaehtoistyön tukeminen erilaisin ohjelmin on tärkeä osa eurooppalaisen urheilun rahoituskokonaisuutta. (Sennet ym. 2022, 18, 72–74.)

Käytännön esimerkkinä urheilun rahoituksesta kattojärjestön operoiman solidaarisuusmekanismin kautta voidaan mainita UEFA:n HatTrick -ohjelma. Ohjelmaan liittyy laajamittainen, muun muassa UEFA:n alaisille seuroille kohdistettu, solidaarisuusrahojen jako jalkapallotoiminnan kehittämiseen. Kaudella 2021–2022 solidaarisuusrahaa jaettiin yli 300 miljoonaa euroa. (UEFA 2022, 10, 19–20.) Myös KOK kuuluu eurooppalaisen urheilukentän keskeisiin sisäisiin rahoittajiin. KOK jakaa 90 pro-

senttia olympialaisten tuotoista komitean alaisuuteen kuuluville urheilujärjestöille. Tähän rahanjakkoon sisältyvä KOK:n solidaarisuusbudjetti vuosille 2021–2024 on 590 miljoonaa Yhdysvaltain dollaria. (Kansainvälinen olympiakomitea 2023, 6.) Sennetin ym. (2022, 4) mukaan tämäntyyppisen solidaarisuustoiminnan kehittäminen on tärkeää eurooppalaiselle urheilulle.

Eurooppalaisen urheilun tuottojen jaossa on kuitenkin havaittu epäsuhtaa huippu-urheilun ja ruohonjuuritason toiminnan välillä (emt). Sennetin ym. (2022, 36) urheilutoimijoille tekemän kyselyn vastaajista monet ovat sitä mieltä, että ruohonjuuritason saama rahoitus on varsin rajallinen, eikä se ole riittävää paikallistason toiminnan tarpeisiin nähden. Myös rahoitusmekanismien läpinäkyvyydessä on havaittu puutteita (emt.). Lisäksi urheilun kaupallistuminen, ja siihen liittyvä ammatti- ja amatööritason toiminnan polarisaatio uhkaa solidaarisuusmallin ja vapaaehtoistyön tulevaisuutta.

Solidaarisuusmekanismia uhkaa erityisesti huippu-urheilun taloudellinen globaalistuminen. Eurooppalaisen urheilun markkinapotentiaali on kasvanut, mikä on houkuttellut Euroopan ulkopuolisia tahoja mukaan toimintaan. Monilla Euroopan huippuseuroilla on omistajia EU:n ulkopuolelta, esimerkiksi Aasiasta. Trendi on yleinen etenkin jalkapallossa. Uusilla intressiryhmillä on usein eurooppalaisen urheilun mallin aatteellisuudesta poikkeavat, vahvemmin kaupalliset, arvot. Solidaarisuusperiaatteeseen liittyvä yhteiskunnallisen palvelemisen ajatus uhkaa korvautua puhtaalla markkinalogiikalla. Toki urheilun kasvavat rahavirrat saattavat myös mahdollistaa ruohonjuuritason toiminnan rahoittamisen, mutta esimerkiksi eurooppalaisessa jalkapallossa on nähtävillä taloudellista keskittymistä huipputasoon seuroihin. Monet urheilukentän toimijat ovat huolissaan rahanjaon tulevaisuudesta. (Sennet ym. 2022, 52, 54–57, 59.)

Uhkana on eurooppalaisen urheilun keskittyminen eliittitasolle. Tilanne on epäreilu siinä mielessä, että suurseuroja ja huipputasoon kilpailutoimintaa järjestäviä tahoja hyödyttävä urheilijoiden kehitystyö tapahtuu ruohonjuuritasolla, mutta sinne ei välttämättä palauteta solidaarisuusperiaatteen mukaista kompensatiota kehitystyöstä. Etenkin talouspainotteisesti orientoituneissa suljetuissa urheilusarjoissa valtaosa tuotoista jää jakamatta eteenpäin. (Sennet ym. 2022, 59, 64.) Ammatti- ja amatööritason urheilutoiminta ovat irtaantuneet toisistaan periaate- ja käytännön tasoilla. Kansainvälinen huippu-urheilu on erkaantunut ruohonjuuritason seuratoiminnasta kaupallisiin ehdoin toimivaksi urheiluviihteeksi. (ks. Ilmanen 2012; Itkonen 2015.)

Sennetin ym. (2022, 46) mukaan myös vapaaehtoistoiminnan ja urheilun kaupallistumisen välillä on negatiivinen korrelaatio. Vapaaehtoistoimijat korvataan yhä useammin palkatulla työvoimalla, mikä vaikuttaa vapaaehtoisten asemaan urheilukentällä (Euroopan komissio 2010, 229–231). Vapaaehtoistyön määrä on laskussa useissa EU-maissa. Vapaaehtoisuuden tila kuitenkin vaihtelee, ja joissakin maissa vapaaehtoistoiminta on jopa lisääntynyt. Vapaaehtoistyön murroksen ja solidaarisuusmekanismien ongelmien vuoksi julkisen sektorin rooli urheilun rahoittajana korostuu. Julkisen tuen merkitys on oleellinen erityisesti pienempien lajien toiminnalle. (Sennet ym. 2022, 6, 43–44, 72–74.)

EU:n urheilupolitiikkaan liittyikin urheilun rahoittaminen. EU:n tarjoaman rahoituksen voi nähdä kuuluvan osaksi eurooppalaisen urheilun mallin solidaarisuusmekanismia. (Sennet ym. 2022, 31–32.) Esimerkkinä EU:n tarjoamasta urheilun rahoituksesta voi mainita Erasmus+ -ohjelman, johon sisältyy liikunnan ja kilpaurheilun tukeminen monipuolisilla tavoitteilla. Rahoitusta suunnataan etenkin ruohonjuuritason toimintaan. Vuoden 2021 Erasmus+ -ohjelman kokonaisbudjetti oli noin 2,9 miljardia euroa, josta urheilun osuus on ollut vajaa 2 prosenttia. (Euroopan komissio 2022a, 19–

20, 69.) Urheilualan toimijoiden mukaan EU:n rahoituksen heikkoutena on kuitenkin se, että kansallisella ja paikallisella tasolla on usein liian vähän tietoa saatavilla olevista rahoitusmahdollisuuksista. (Sennet ym. 2022, 31–32.)

Taloudellisen tuen lisäksi EU tarjoaa solidaarisuusmallille ja vapaaehtoistoiminnalle myös muodollista tukea. Euroopan parlamentin (23.11.2021) ja EU:n neuvoston (30.11.2021) julkaisemissa, urheilupoliittisia suosituksia ja linjauksia sisältävissä, päätöslauselmissa ilmaistaan tuki eurooppalaisen urheilun mallille. Päätöslauselmissa korostetaan, että mallin oleellisiin piirteisiin kuuluvat taloudellinen solidaarisuus huippu-urheilusta ruohonjuuritasolle sekä toiminnan nojaaminen vapaaehtoistyöhön. Parlamentti ja neuvosto kehottavat urheilujärjestöjä huolehtimaan ruohonjuuritason urheilutoiminnan tukemisesta. (Emt.; Euroopan parlamentti 23.11.2021.)

Myös EU:n oikeuskäytännössä on tuettu solidaarisuusmallia. EU:n tuomioistuimen vuonna 2010 antama Bernard-päätös puolsi urheiluseurojen välisten kasvattajakorvausten olemassaoloa. Kasvattajakorvauksilla tarkoitetaan taloudellista kompensatiota, jonka nuoren urheilijan hankkiva urheiluseura joutuu maksamaan tämän urheilijan kasvattiseuralle. Käytännössä EU-oikeuden päätös on tukenut alemman tason seurojen asemaa suhteessa huipputaso seuroihin. Seurojen kasvatus työn oikeudellinen tunnistaminen pakottaa kaupallisesti toimivat huippuseurat tukemaan muualla tehtyä urheilijoiden kehitystyötä, vaikka seurat eivät toteuttaisikaan muita taloudellisen solidaarisuuden käytäntöjä. Tuomioistuimen Bernard-päätös perustui osittain SEUT:n urheiluar tiklaan, jossa säädetään urheilun kasvatuksellisesta piirteestä. (Zylberstein 2010; ks. SEUT 2016, artikla 165, kohta 1.) Näin SEUT:n ei-sitovalla urheiluar tiklalla on käytännössä myös sitovia vaikutuksia taloudelliseen solidaarisuuteen eurooppalaisella urheilukentällä.

Myös ISU-tapauksessa EU-oikeus on ilmaissut tukensa solidaarisuusmallille ja vapaaehtoistoiminnalle. Oikeustapauksen yhteydessä Euroopan komissio on linjannut, että lajiliittojen ulkopuolisen kilpailutoiminnan rajoittaminen ei ole perusteltua lajiliiton taloudellisten intressien suojelun näkökulmasta. Komissio on kuitenkin todennut, että solidaarisuusmallin ja vapaaehtoistoiminnan suojelu ovat oikeudellisesti legitimi peruste rajoittaa kilpailutoimintaa. ISU-päätöksen vaikutukset eivät kuitenkaan ole yksiselitteiset, sillä päätöksen myötä myös lajiliittojen ulkopuolisten urheilutapahtumien legitimitetti on vahvistunut. Kasvussa oleva lajiliittojen ulkopuolinen urheilutoiminta voi vähentää liittojen taloudellisia resursseja, mikä voi puolestaan heijastua ruohonjuuritason tukemiseen. Yksityisillä kilpailunjärjestäjillä ei ole intressejä jakaa tuottojaan ruohonjuuritasolle. (Agafonova 2019.; ks. luku 2.1.) Esimerkiksi koripalloliitto FIBA on syyttänyt liittonsa ulkopuolella toimivaa Euroliigaa siitä, että liiga hyötyy kansainvälisen lajiliiton piirissä tehdystä kasvatus työstä, mutta pitää kaikki toimintansa voitot itsellään (FIBA 5.4.2016). Toki on syytä huomioida, että FIBAn ja muiden lajiliittojen ilmaisema huoli solidaarisuusmallin toiminnasta liittyy varmasti myös kattojärjestöjen valta-asemien turvaamiseen.

EU:n osoittama tuki eurooppalaisen urheilun mallin mukaiselle solidaarisuusmekanismille ja vapaaehtoistoiminnalle tapahtuu siis rahoituksen, ei-sitovan suosittelupolitiikan ja lainsäädännön soveltamisen välityksellä. Keskeinen huoli tematiikan ympärillä liittyy amatööri- ja ammattilaisurheilun välisen kuilun kasvamiseen. Yhä vahvemmin yksityisin intressein pyörivän ammattiurheilun intresseihin ei välttämättä kuulu ruohonjuuritason amatööritoiminnan tukeminen. Eurooppalaisen urheilun mallin toteutumisen näkökulmasta ammatti- ja amatööriurheilun toimiminen saman pyramidimallin sisällä on elintärkeä asia. Mallin toimivuuden kannalta olisi tärkeää, että taloudellinen solidaarisuus ja elinvoimainen vapaaehtoistoiminta kytetään takaamaan myös tulevaisuudessa.

Rahoituksen suhteen on kuitenkin syytä huomioida, että EU-alueen ruohonjuuritason urheilun rahoituksesta yli 50 prosenttia katetaan kotitalouksien maksuilla, jotka koostuvat pääosin jäsenmaksuista (Eurostrategies 2011, 287). Tämän lisäksi noin kolmasosa ruohonjuuritason urheiluseurojen rahoituksesta koostuu paikallisesta julkisesta tuesta (emt.). Näin ollen urheilun sisäisen taloudellisen solidaarisuuden tarjoama tuki on melko maltillinen osa rahoituksen kokonaisuutta. Eurooppalaisen urheilun malli ei ole taloudellisesti omavarainen, vaan malli tarvitsee toimiakseen merkittävän määrän ulkopuolelta tulevaa yksityistä ja julkista rahoitusta.

3.3 Urheilun autonomia

Eurooppalaisen urheilun on ajateltu olevan yhteiskunnallisesti erityistä toimintaa. Urheiluväen piirissä toiminnan erityisen luonteen on toivottu takaavan autonominen asema suhteessa poliittiseen ja oikeudelliseen sääntelyyn sekä kaupalliseen vaikuttamiseen (García & Weatherill 2012; Parrish 2016). Eurooppalaisen urheilun mallin näkökulmasta urheilun autonomia on erittäin tärkeä seikka (Sennet ym. 2022, 36). Toteutuessaan autonomia turvaa etenkin kattojärjestöjen asemaa urheilun sääntelijöinä.

Käytännössä autonomialla on pyritty siihen, että urheilujärjestöt saavat itse määritellä lajien säännöt ja järjestöjen johtajiston. Myös julkisen rahoituksen käyttö ilman kohtuuttomia sitoumuksia kuuluu urheilun autonomian ajatukseen. (Chappelet 2010, 49.) Huippu-urheilussa autonomiaa ja itsesääntelyä on perusteltu sillä, että paras asiantuntijuus ja osaaminen urheilun tehokkaaseen organisointiin on urheilukentän toimijoilla (Parrish & Miettinen 2008, 13–14; ks. myös Jokisipilä 2022, 101). Urheilu on tavoitellut yhteiskunnallisesti itseriittoista asemaa, jossa se saa itse säädellä toimintaansa. Tässä on myös osin onnistuttu, sillä urheilulle on suotu tietyn tasoinen autonomia suhteessa EU:n oikeudelliseen sääntelyyn (Halila & Norros 2017, luku 4; ks. luku 2.1).

Autonomiaa tukee myös se, että EU-maiden kansalliset olympiakomiteat ovat poliittisesti lähes riippumattomia maansa hallituksesta (Sennet ym. 2022, 37). Tämä poikkeaa useista Afrikan, Aasian ja Latinalaisen Amerikan maista, joissa valtionhallinto johtaa kansallista olympiakomiteaa, vaikka tällainen järjestely on räikeästi ristiriidassa KOK:n urheilun autonomian eetoksen kanssa (Chappelet & Kübler-Mabbott 2008, 55; ks. Olympic Charter 2021, 8, 61). Poliittisen riippumattomuuden pyrkimys ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö eurooppalaista urheilua säänneltäisi myös julkisesti. Urheilua rahoitetaan julkisin varoin kaikissa EU-maissa (Euroopan komissio 2011, 9; ks. Eurostrategies 2011, 69–73). Tuen myötä urheiluliikkeeseen kohdistuu myös julkista valvontaa ja yhteiskunnallisia intressejä (Chappelet 2010, 21, 34–35). Käytännössä julkinen tuki siis rajoittaa eurooppalaisen urheilun autonomiaa.

Monet urheilujärjestöjen edustajat ovatkin huolissaan urheilun autonomiasta suhteessa julkishallinnolliseen sääntelyyn. Toisaalta julkisen tuen merkitys eurooppalaisen urheilun mallin elinvoimaisuudelle on oleellinen. Erityisen tärkeää julkinen tuki on pienempien lajien toiminnalle. (Sennet ym. 2022, 38–39, 43–44.) Urheilun julkiseen tukeen liittyy urheiluliikkeen näkökulmasta selkeä paradoksi. Julkista tukea tarvitaan, mutta se vaikuttaa urheilun itsemääräämisoikeuteen.

Julksen riippuvuuden lisäksi urheilun riippuvuussuhde markkinavoimiin on vahvistunut merkittävästi. Urheilun on hyvin vaikeaa saavuttaa taloudellista autonomiaa. (Sennet ym. 2022, 38–39.) Urheilun ulkopuolisilla kaupallisilla toimijoilla on nykyään merkittävä vaikutusvalta urheilussa. Euroopan komissio (1998, 12) on jo 1990-luvun lopulla huomionnut lajiliittojen kasvavan

riippuvuussuhteen yksityisiin tv-kanaviin. Televisiolla ja medialla ylipäättään on merkittävä vaikutusvalta urheilutoiminnan sisältöihin. Media vaikuttaa esimerkiksi urheilutapahtumien lähestymiskäytäntöihin, ja myös lajien sääntöjä saatetaan muuttaa paremmin televisioon soveltuviksi. (ks. Geeraert ym. 2015; Sage 2016, 150; Turtiainen 2012, 101.) Kaupallinen sektori muuttaa myös urheilun omistajuutta. Huippu-urheilun taustalla vaikuttaa yhä useammin yksityisin intressein toimivia tahoja, joille eurooppalaisen urheilun malliin liittyvä aatteellisuus on vierasta (ks. Sennet ym. 2022, 54–57). Urheilun kaupallistumisen vaikutuksia eurooppalaisen urheilun malliin on käsitelty selvityksen luvuissa 3.1 ja 3.2.

Geeraert ym. (2015) mukaan urheilun autonomia on viime vuosikymmenten aikana heikentynyt. Tilanteeseen on pyritty vastaamaan yhteistyöllä autonomiaan vaikuttavien tahojen kanssa. Yhteistyötä on lisätty julkisen hallinnon, markkinatoimijoiden ja urheilun pyramidirakenteen sisällä toimivien järjestöjen kanssa. (Emt.) Chapelet (2010, 52) on nimennyt urheilujärjestöjen yhteistyöhön perustuvan urheilun autonomian ”neuvotelluksi autonomiaksi”. Geeraert ym. (2015) puhuvat puolestaan ”pragmaattisesta autonomiasta”, jossa korostuu neuvottelun lisäksi autonomian uhkien tunnistaminen ja erilaisen keinovalikoiman käyttö uhkien minimoimiseksi.

Keskeinen keino urheilun kattojärjestöjen uhanalaisen autonomian turvaamiseksi on ollut yhteistyö EU:n kanssa. Autonomiakamppailua EU:n suuntaan on käyty etenkin Lissabonin sopimuksen solmimisen yhteydessä. Urheilun järjestökentän tahtotilana oli saavuttaa sopimuksen myötä EU:lle aiempaa suurempi toimivalta, jota käytettäisiin urheilun oikeudellisen tilanteen rauhoittamiseen ja autonomian vahvistamiseen. Järjestötoimijoiden toiveissa oli, että sopimus vähentäisi nimenomaan tuomioistuimen ja komission urheiluun puuttumista. Näin urheilun kattojärjestöt ovat paradoksaalisesti pyrkineet lähemmäs EU:ta, jotta voisivat vähentää sen vaikutusvaltaa. (García & Weatherill 2012.) EU:n toimivalta urheilun autonomian tukemiseksi ei kuitenkaan vahvistunut, mikä on saattanut olla pettymys osalle järjestötoimijoista (Weatherill 2011). Vahvemman EU-toimivallan puute ei kuitenkaan ole tuhoisa urheilujärjestöille. Urheilulle on EU:n urheilupoliittisen toimijuuden aikana suotu erityisasema jo ennen Lissabonin sopimusta. Käytännössä SEUT:n artikkelissa 165 on vahvistettu aiempaa käytäntöä, jossa urheilulle on annettu mahdollisuus itsesääntelyyn ja poikkeuksiin kilpailulaista. (ks. Parrish ym. 2010, 61.)

Lisäksi EU on urheilupoliitikassaan selkeästi tukenut urheilun kattojärjestöjen asemaa. Jo Nizzan julistuksessa ja urheilun valkoisessa kirjassa keskeinen urheilupoliittinen valta on säilytetty jäsenmaiden lisäksi urheiluorganisaatioille, etenkin lajiliitoille. (Weatherill 2011.) Näin Lissabonin sopimuksen jälkeenkin urheiluorganisaatioilla ja unionin jäsenmailla on EU:ta isompi rooli urheilupoliittikkansa toteuttamisessa (García & Weatherill 2012). Tämä käytäntö on linjassa EU:n toissijaisuusperiaatteen kanssa (ks. luku 2.2.3). Tässä mielessä lajiliittojen huoli asemastaan on osittain turha.

Urheilun kattojärjestöt ovat peräänkuuluttaneet EU:lta johdonmukaisempaa linjaa urheilun oikeudellisessa käsittelyssä. KOK on kritisoinut EU-oikeuden tapauskohtaisen lähestymistavan takaavan urheilun erityisluonteen vain rajoitetussa muodossa (Kansainvälinen olympiakomitea 2020). Urheiluliikkeen ääni EU-oikeuden suhteen ei kuitenkaan ole yhtenäinen. Eurooppalaisten huippu-urheilijoiden edunvalvontajärjestö EU Athletes (14.6.2021) kannattaa perinteisen järjestökentän vastaisesti EU-lainsäädännön asemaa suhteessa urheilukenttään. Järjestö näkee EU:n oikeudellisen sääntelyn urheilijoiden oikeuksien kannalta tärkeäksi (emt.). EU-oikeuden ”ehdollisen autonomian” politiikka saa näin myös tukea urheiluliikkeen sisältä.

Käytännössä urheilulle taattu ehdollinen autonomia on torjuntavoitto myös urheilun kattojärjestöille, joille täydellisen autonomian saavuttaminen ei todellisuudessa ole ollut realismia. (García &

Weatherill 2012.) EU:n ehdollisen autonomian politiikka tarkoittaa menettelyä, jossa urheilulle on annettu mahdollisuus itsesääntelyyn, mutta urheilutoiminnassa tulee kuitenkin noudattaa EU-lainsäädäntöä ja hyvän hallintotavan periaatteita. Urheilun kattojärjestöjen tulee ansaita autonomiansa toimimalla lainkuuliaisesti, vastuullisesti ja läpinäkyvästi. (Euroopan komissio 2011, 11; Sennet ym. 2022, 39–40.)

Tässä tilanteessa järjestöjen on edunvalvontansa kannalta järkevää lisätä jo aiemmin vahvistunutta yhteistyötä EU:n kanssa (ks. García & Weatherill 2012; Sennet ym. 2022, 43–46). EU:sta on kasvanut entistä tärkeämpi yhteistyötaho urheilualtaa pitävälle järjestöille ja jäsenmaiden urheilusta vastaaville ministeriöille.

4 Johtopäätökset ja pohdinta

4.1 Eurooppalaisen urheilun mallin tila ja EU:n toimijuus suhteessa malliin

Eurooppalaisen urheilun malli on edelleen osa maanosamme urheilun organisaatorakenteita. Sennetin ym. (2022) selvitys osoittaa, että mallilla ja sen erityispiirteillä on selkeää kannatusta eurooppalaisen urheiluliikkeen toimijoiden keskuudessa. Malli on myös laajalti käytössä eurooppalaisessa urheilussa, vaikka urheilurakenteet vaihtelevatkin maanosan eri alueilla ja eri urheilulajien piirissä (emt.). Myös EU tukee mallia urheilupolitiikassaan. On kuitenkin selvää, että malli ei perinteisessä muodossaan vastaa nykypäivän urheilun realiteetteja. Mikäli eurooppalaisen urheilun mallin organisaatorakenteelle halutaan taata menestymismahdollisuudet myös tulevaisuudessa, on syytä hahmottaa mallin vahvuuksien ohella myös siihen liittyvät keskeiset ongelmat ja muovata mallia vastaamaan paremmin eurooppalaisen urheilukentän nykyistä tilaa. EU:n rooli mallin tulevaisuuden toteutumisedellytysten taustalla on merkittävä.

Selvityksen kolmannessa luvussa on avattu sitä, kuinka EU:n urheilupolitiikka vaikuttaa eurooppalaisen urheilun malliin ja sen ominaispiirteisiin. Havaintojen pohjalta voidaan todeta, että EU toteuttaa malliin liittyvää urheilupolitiikkaansa neljässä eri roolissa. EU on ensinnäkin urheilun *sääntelijä*, unionin oikeudellisen normittamisen myötä. EU:n kilpailuoikeuteen liittyvä sääntely on urheilutoimintaan kaikkein väkevimmän vaikuttava politiikkatoiminnan muoto. EU-oikeus vaikuttaa urheiluun velvoittavalla tavalla, mikä muovaa urheilun käytäntöjä ja rakenteita (ks. Zuev & Popova 2018). Toiseksi EU on urheilun *rahoittaja*, tarjoamiensa hankerahoitusten kautta. Rahoituksella pyritään muun muassa ylläpitämään ja elvyttämään ruohonjuuritason urheilua sekä vahvistamaan hyvän hallintotavan periaatteita urheilun päätöksenteossa (ks. Euroopan komissio 2022a, 69; Sennetin ym. 2022, 43). EU rahoittaa myös urheiluun liittyvää tutkimus- ja selvitystyötä. EU:n urheilupolitiikassa pyritään näyttöön perustuvaan päätöksentekoon. (Euroopan unioni 2020.)

Kolmas urheilupoliittisen toimijuuden muoto on urheilualaan liittyvän *yhteistyön* kehittäminen. Yhteistyötä kehitetään esimerkiksi solmimalla sopimuksia urheilujärjestöjen kanssa ja tarjoamalla urheiluliikkeelle suunnattuja keskustelufoorumia (ks. Euroopan unioni 2020; Mittag ym. 2022b, 147; Sennetin ym. 2022, 45). EU on vuodesta 2011 lähtien järjestänyt jokavuotisen urheilufoorumin, joka kokoaa laajalti yhteen urheiluliikkeen eri toimijoita. Foorumin keskeisiin tavoitteisiin kuuluu edistää jäseneltyä dialogia Euroopan komission ja urheilun eri sidosryhmien välillä EU:n urheilupoliittisiin toimiin liittyen. (Euroopan komissio n.d.a; Euroopan unioni 2020.) Neljänneksi EU toteuttaa *suosittelevolitiikkaa*, jossa urheiluliikkeeseen vaikutetaan ei-velvoittavalla tavalla esimerkiksi toimenpide-ehdotuksia sisältävin päätöslauselmin (ks. esim. Euroopan parlamentti 23.11.2021; Euroopan unionin neuvosto 30.11.2021). Ei-velvoittavan luonteensa vuoksi suosittelupolitiikka voidaan pitää muodollisena. Esimerkiksi EU:n urheilun alan työsuunnitelmien toimeenpanoon osallistuminen on jäsenvaltioille vapaaehtoista (Euroopan unioni 2020). Toki myös muodollisella politiikalla voi olla urheiluliikkeen toimintoja ohjaavaa vaikutusta, etenkin kun se noudattelee usein samoja linjoja kuin EU:n velvoittava oikeudellinen sääntely sekä rahoitus- ja yhteistyöpolitiikka.

Oikeudellista sääntelyä lukuun ottamatta EU on pitkälti urheiluliikettä pehmeästi ohjaileva taho (ks. Mittag ym. 2022b, 147). Kokonaisuudessaan politiikassa korostuu arvolähtöinen lähestymistapa urheilun suhteen (Mittag & Naul 2021, 11). Eurooppalaisen urheilun mallin näkökulmasta tämä on tarkoittanut sitä, että urheilujärjestöille on taattu laajat vapaudet toteuttaa toimintaansa omista lähtökohdistaan, mutta järjestöiltä on vaadittu demokraattisuutta, vastuullisuutta ja lä-

pinäkyvyyttä – hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti. Eurooppalaisen urheilun malliin on kuitenkin pehmeän arvojohtamisen sijaan vaikuttanut enemmän EU:n kilpailupolitiikka, joka rajoittaa merkittävästi urheilun autonomiaa (ks. Agafonova 2019; Zuev & Popova 2018).

Taulukkoon 1 on selvityksen kolmannen luvun pohjalta tiivistetty, millaisessa tilassa eurooppalaisen urheilun malli on. Mallin tilaa tarkastellaan sen eri ominaispiirteiden ja niihin liittyvien vahvuuksien sekä heikkouksien näkökulmista. Vahvuuksiin ja heikkouksiin liittyy myös se, kuinka EU urheilupolitiikassaan joko edistää tai hankaloittaa mallin toteutumista. Taulukkoon on lisäksi tiivistetty, kuinka urheilun kaupallistuminen vaikuttaa mallin erityispiirteisiin.

Taulukko 1. Eurooppalaisen urheilun mallin tila ja EU:n toimijuus suhteessa malliin.

Eurooppalaisen urheilun mallin ominaispiirteet	Vahvuudet	Heikkoudet	Urheilun kaupallistumisen vaikutukset
<i>Pyramidimallin organisaatio-rakenne</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Tehokas tapa organisoida kilpaurheilua - Edelleen laajasti käytössä eurooppalaisessa urheilussa - EU:n yhteistyö urheilun keskusjärjestöjen kanssa vahvistaa pyramidirakennetta - EU:lta lievää muodollista tukea 	<ul style="list-style-type: none"> - Kilpaurheilukeskeisyys - Ei tunnista pyramidin ulkopuolista liikunta-/urheilutoimintaa - Urheilua organisoidaan Euroopassa myös monin eri mallein - Epädemokraattinen ja ajastaan jälkeen jäänyt hierarkkinen johtamismalli - Ongelmallinen EU-oikeuden näkökulmasta 	<ul style="list-style-type: none"> - Pyramidimallin ulkopuolisten urheilutapahtumien kasvanut houkuttelevuus - Liigojen, seurojen ja urheilijoiden taloudellisen vaikutusvallan kasvu suhteessa lajiliittoihin
<i>Avoin kilpailu</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Edelleen vahvasti kannatettu ja käytetty sarjajärjestelmä eurooppalaisessa urheilussa - EU-oikeus tukee - EU:lta muodollista tukea 	<ul style="list-style-type: none"> - Poikkeavat, kokonaan tai osittain suljetut, sarjajärjestelmät yleisiä 	<ul style="list-style-type: none"> - Suljettujen sarjojen vakaammat talousolosuhteet houkuttelevia
<i>Solidaarisuusmekanismi</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Kannatettu urheilutoimijoiden keskuudessa - Antaa tunnustusta ruohonjuuritason urheilutoiminnalle - EU-oikeus tukee - EU rahoittaa ruohonjuuritason toimintaa - EU:lta muodollista tukea 	<ul style="list-style-type: none"> - Käytännön toteutumisessa ongelmia (ruohonjuuritason rahoituksen rajallisuus, rahoitusohjelmien läpinäkyvyyden puute) - Mallin sisäinen solidaarisuusraha vähäinen osa ruohonjuuritason urheilun rahoituksen kokonaisuutta 	<ul style="list-style-type: none"> - Ammatti- ja amatööritason urheilun eriytyminen - Perinteinen aatteellisuus korvautuu markkinalogiikalla
<i>Vapaaehtois-toiminta</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Osallistuminen edelleen aktiivista - EU-oikeus tukee - EU rahoittaa ruohonjuuritason toimintaa - EU:lta muodollista tukea 	<ul style="list-style-type: none"> - Osassa EU:n jäsenmaista vähenemässä - Ruohonjuuritasolla vähentynyt, jakautuu kaikille urheilun tasoille (mm. huippu-urheilutapahtumat) 	<ul style="list-style-type: none"> - Palkkatyö yleistyy
<i>Urheilun autonomia</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Laajasti tunnistettu eurooppalaisen urheilun piirre - Urheiluliikkeen sisäinen asiantuntijuus tunnistetaan - EU:n oikeuskäytäntö ja muodollinen politiikka tukevat tietyissä rajoissa 	<ul style="list-style-type: none"> - Autonomia heikentynyt - Urheilun riippuvuusuhde julkiseen ja yksityiseen sektoriin vahva - EU:n oikeuskäytäntö ja muodollinen politiikka rajoittavat (ehdollinen autonomia) 	<ul style="list-style-type: none"> - Markkinavoimien vaikutusvallan kasvu urheilun päätöksenteossa

4.2 Onko eurooppalaisen urheilun malli relevantti väline EU:n urheilupolitiikan toteuttamiseen?

Eurooppalaisen urheilun malli on useista, etenkin kilpaurheiluun soveltuvista, vahvuuksistaan huolimatta monin tavoin ongelmallinen nykypäivän urheilutoiminnan realiteetteihin suhteutettuna. Käytännössä Euroopan komissio on alun perin pyrkinyt tiivistämään malliin perinteisen eurooppalaisen amatööri-ihanteen pohjalle rakentuneen urheilutoiminnan keskeiset piirteet (Meier 2022). Mallin ongelmallisuuden voikin tiivistää siihen, ettei perinteiseen aatteellisuuteen nojaava urheilu ole enää aiemmissa voimissaan urheilun huipputasolla. Tämä on johtanut aatteellisen urheilutoiminnan ja kaupallisen huippu-urheilun väliseen intressikonfliktiin (ks. Mittag & Naul 2021, 12). Ongelmallisuus näyttäytyy entistä selkeämpänä, jos mallia tarkastelee myös liikunnan edistämisen näkökulmasta.

Eurooppalaisen urheilun mallin mukainen järjestöperustainen toiminta on varsin vajavainen lähestymistapa liikunnan ja urheilun kokonaisvaltaisen edistämisen näkökulmasta. Urheiluharrastaminen on etenkin viime vuosikymmeninä siirtynyt yhä enemmän epäformaaleihin muotoihin organisoitun toiminnan sijaan (Sennet ym. 2022, 74). Ihmiset liikkuvat useimmiten omatoimisesti ja yksityisen sektorin palvelut ovat korvanneet perinteisten urheiluseurojen tarjoamaa liikunta- ja urheilutoimintaa (Laine 2015; Lehtonen 2022, 11). Monet urheilukentän toimijat ovatkin sitä mieltä, että organisoimaton tai mallin ulkopuolella organisoitu urheilutoiminta jäävät eurooppalaisen urheilun mallissa liian vähälle huomiolle. (Sennet ym. 2022, 49).

Euroopan komissio on jo vuonna 2007 julkaistussa urheilun valkoisessa kirjassa tunnistanut mallin ongelmallisuuden ja pyrkinyt myöhemmässä politiikassaan ottamaan etäisyyttä malliin (Euroopan komissio 2007b; García 2009; Miège 2021). 2010-luvulla EU ei ole juurikaan tehnyt näkyvää mallia puolustelemaa politiikkaa. Tätä taustaa vasten on mielenkiintoista, että EU on jälleen tämän vuosikymmenen puolella nostanut vanhan mallin tukemisen ja edistämisen osaksi urheilupolitiikkansa tavoitteita (ks. Euroopan unioni 2020; Euroopan unionin neuvosto 30.11.2021; Euroopan parlamentti 30.11.2021). Taustalla vaikuttanee ainakin EU-oikeuden ISU-päätös (ks. luku 2.1), jonka myötä urheilun kattojärjestöt ovat ilmaisseet huolensa mallin tulevaisuuteen liittyen (ks. Agafonova 2019; Kansainvälinen olympiakomitea 2020). Urheilun kattojärjestöillä näyttää olevan lobbausvoimaa suhteessa EU:hun (vrt. García & Weatherill 2012).

EU:n näkökulmasta mallin tukemisen voi nähdä ristiriitaiseksi. Ensinnäkin EU puolustaa mallin ohella myös urheilun autonomiaa, mikä on ollut EU:n urheilupolitiikan kulmakiviä sen urheilun alan toimijuuden alusta asti. EU ei halua ottaa liian suurta roolia urheilun suhteen ja autonomian takaaminen tukee tätä tavoitetta (ks. García 2009).

Toisaalta mallin suojele tarkoittaa myös EU:n kilpailuoikeuden vastaisen toiminnan tukemista. EU:n urheilupolitiikassa on tässä suhteessa nähtävillä selkeää ristivetoa. Lisäksi mallin puolustelu tarkoittaa myös perinteisten valtarakenteiden turvaamista. Eurooppalaisen urheilun mallissa nojataan nykyjohtamisen näkökulmasta vanhankantaiseen hierarkkiseen johtamismalliin. Mallin johtamisrakennetta on syytetty läpinäkyvyyden, objektiivisuuden ja puolueettomuuden puutteesta sekä epädemokraattisuudesta (ks. Agafonova 2019; Geeraert ym. 2015). Tämä on jyrkässä ristiriidassa EU:n hyvää hallintotapaa korostavan johtamisfilosofian kanssa.

Toki EU on urheilupolitiikassaan asettanut hyvän hallintotavan omaksumisen urheilun autonomian ehdoksi (ks. Euroopan komissio 2011, 11). Eurooppalaisen urheilun mallin voi kuitenkin nähdä rakenteena, joka ei tarjoa riittäviä edellytyksiä hyvän hallintotavan ja urheilun arvopohjan yleiseen edistämiseen (ks. Sennet ym. 2022, 5). On vaikeaa nähdä, että vahvasti arvolähtöistä urheilupolitiikkaa harjoittava EU voisi edistää tavoitteitaan niiden kanssa monessa mielessä ristiriitaisen mallin avulla. Lisäksi nykyinen käsityksemme urheilukentästä on laajentunut entistä suuremmaksi ja näin myös hajanaisemmaksi kokonaisuudeksi (ks. Henry 2021). Tästä näkökulmasta voidaan argumentoida, että keskitettyyn organisaatorakenteeseen nojaavaan eurooppalaisen urheilun malliin tukeutuminen ei vastaa urheilun tämän päivän toimintaperiaatteita ja -tapoja.

Mallia voi ylipäätään pitää osin fiktiivisenä rakenteena. Se on eräänlainen, lähinnä eurooppalaisen urheilun perinteitä representoiva ajatusrakennelma, jolla on kriittisesti katsoen vähän tekemistä todellisuuden kanssa (ks. Nafziger 2008). Miégen (2021) mukaan malli on yhtä paljon kuvitteellinen kuin todellinen. Se kuvastaa osittain eurooppalaisen urheilun organisoitumista, mutta jättää yksinkertaisuudessaan huomiotta organisaatorakenteiden kompleksisuuden. Lisäksi mallia on kritisoitu siitä, että se on liian jalkapallokeskeinen, eikä kuvaa riittävästi urheilun koko lajikirjoa (ks. Nafziger 2008). Myös urheilupolitiikassa olisi hyvä tunnistaa nämä malliin liittyvät heikkoudet, jotta politiikkatoimia voidaan toteuttaa tehokkaammin. Malli ei missään nimessä tarjoa kokonaisvaltaista kehystä liikunta- ja urheilujärjestelmän organisointiin.

Mikäli mallia halutaan kuitenkin edelleen tukea, voisi olla EU:n urheilupolitiikan näkökulmasta edullista viestiä selkeästi mallin ongelmista. Eurooppalaisen urheilun mallilla ei enää perinteisessä muodossaan ole toimintaedellytyksiä. EU voisi avoimesti tunnustaa, että malli soveltuu lähinnä kilpaurheilun organisoimisen löyhäksi rakenteeksi (ks. myös Lehtonen 2022). Lisäksi olisi syytä painottaa, että urheilujärjestöjen päätöksenteon vastuullisuuden ja edustavuuden parantaminen vaatii kansainvälisten lajiliittojen valta-aseman vähentämistä. EU:n ja urheilukentän olisi myös hyvä löytää kestävämpi ratkaisu urheilun EU:n kilpailuoikeudesta poikkeaviin käytäntöihin ja niiden sallimiseen liittyen. EU-oikeuden tapauskohtainen lähestymistapa urheilun sääntelyyn nakertaa urheilujärjestöjen elintilaa sekä heikentää EU:n urheilupolitiikan yhtenäisyyttä ja selkeyttä.

Tämän selvityksen tarkastelunäkökulmana EU:n urheilupolitiikkaan on toiminut eurooppalaisen urheilun mallin tarjoama viitekehys. Kokonaisvaltaista kuvaa EU:n urheilupolitiikasta selvitys ei kuitenkaan tarjoa. Eurooppalaisen urheilun malli on kuitenkin ollut tämän selvityksen mittoihin hyvin laajamittainen tarkastelukehys.

Selvityksessä on tarkasteltu mallin ja EU:n urheilupolitiikan suhdetta varsin yleisellä tasolla. Aihetta olisi hyvä tutkia esimerkiksi rajaamalla katsetta yksittäisen lajin toimintaan. Tämä antaisi intensiivisempää tietoa siitä, miten eurooppalaisen urheilun malli toteutuu tietyssä urheilulajissa. Myös lajien välinen vertailu voisi olla hedelmällinen asetelma. Eurooppalaisen urheilun malli saattaa tarjota tietyn lajin kontekstissa paremmin soveltuvan organisaatorakenteen muihin lajeihin verrattuna. Myös EU:n urheilupolitiikasta voisi lajipainotteisella tarkastelukulmalla saada spesifimpää tietoa.

Lajikohtaisen tarkastelun lisäksi selvityksen tematiikkaa voisi tutkia kansallisella tasolla – esimerkiksi kotimaisesta näkökulmasta. Periaatetasolla EU:n harjoittama eurooppalaisen urheilun malliin liittyvä urheilupolitiikka soveltuu suomalaiseen kontekstiin, sillä liikunta- ja urheilupolitiikka nojaa myös Suomessa järjestöpohjaiseen toimintaan kilpa- ja huippu-urheilussa. Järjestöjen rinnalla urheilutoiminnassa ovat keskeisesti mukana myös urheiluopistot ja urheiluakatemit (ks. Lehtonen 2017, 19; 2022, 9–13).

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että eurooppalaisen urheilun malliin liittyvät ongelmat saattavat näyttäytyä myös suomalaisessa kontekstissa. Suomalaisen liikunnan ja urheilun tutkijoiden ja päättöksentekijöiden olisi tärkeää pohtia kriittisesti, miten eurooppalaisen urheilun malli ymmärretään kansallisesti sekä mitä sen ajatellaan toiminnallisesti ja poliittisesti edustavan.

Huomion kohteena olisivat tällöin paitsi urheilun lajiliitot, ja niihin yhteydessä oleva seuratoiminta myös urheilun laajeneva verkostotoiminta. Lisäksi liikunnan ja urheilun harrastamisen monitahoisuus tulisi ymmärtää. Siihen liittyy olennaisesti järjestöjen organisoima toiminta, mutta entistä vahvemmin myös omaehtoinen epäformaali harrastaminen, jota toteutetaan moninaisin tavoittein.

5 Lähteet

- Amsterdamin sopimus. 1997. Amsterdamin sopimus Euroopan unionista tehdyn sopimuksen, Euroopan yhteisöjen perustamissopimusten ja niihin liittyvien tiettyjen asiakirjojen muuttamisesta - Konferenssin hyväksymät julistukset - Julistus urheilusta. Euroopan unionin *Virallinen lehti nro C 340*, 10.11.1997, s. 0136. Viitattu 19.6.2023. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:11997D/AFI/DCL/29>
- Andreff, W. 2015. An attempt at disequilibrium modelling a team sports league. Teoksessa W. Andreff (toim.) *Disequilibrium sports economics: Competitive imbalance and budget constraints*. Cheltenham: Edgar Elgar Publishing, 11–49.
- Agafonova, R. 2019. International Skating Union versus European Commission: Is the European sports model under threat? *The International Sport Law Journal*, 19, 87–101. 13.11.2023. <https://doi.org/10.1007/s40318-019-00155-6>
- Arnaut, J. L. 2006. *Independent European Sport Review*. UK Presidency of the EU 2005.
- Cattaneo, A. 2018. Social dialogue and the regulatory power of governing bodies. *International Sports Law Journal*, 17 (3–4), 119–127. Viitattu 13.11.2023. <https://doi.org/10.1007/s40318-018-0122-2>
- Cattaneo, A. 2021. *International Skating Union v Commission: Pre-authorisation Rules and Competition Law*. *Journal of European Competition Law and Practice*, 12 (4), 318–320.
- Cattaneo & Parrish, R. 2020. *Sports law in the European Union*. Kluwer Law International BV.
- Chappelet, J-L. 2010. *Autonomy of sport in Europe*. Council of Europe Publishing. Sport policy and practice series. Viitattu 14.8.2023. <https://rm.coe.int/autonomy-of-sport-in-europe/168073499f>
- Chappelet, J. & Kübler-Mabbot, B. 2008. *The International Olympic Committee and the Olympic system: The governance of world sport*. London: Routledge.
- Clausen, J., Bayle, E., Giauque, D., Ruoranen, K., Lang, G., Schlesinger, T., Klenk, C. & Nagel, S. 2018. International sport federations' commercialisation: a qualitative comparative analysis. *European Sport Management Quarterly*, 18 (3), 373–392. Viitattu 13.11.2023. <https://doi.org/10.1080/16184742.2017.1406970>
- Dietl, H. M., Franck, E., & Lang, M. 2008. Overinvestment in team sports leagues: A contest theory model. *Scottish Journal of Political Economy*, 55 (3), 353–368. Viitattu 13.11.2023. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9485.2008.00457.x>
- Ekman, K. 2004. *Urheilu ammattina*. Teoksessa K. Aaltonen (toim.) *Urheilun ja liikunnan oikeus käytännössä*. Helsinki: Tietosanoma Oy, 154–166.
- ENGSO. 2018. *ENGSO Policy Programme: From grassroots to societies: sport as an agent for a more active and healthy Europe*. ENGSO:n urheilupoliittinen julkaisu. Viitattu 4.8.2023. https://0690ebf5-3596-4c37-9165-d3a4e8d20b85.filesusr.com/ugd/8ade9a_aa8bec62beab409184b35c44104f528f.pdf

EU Athletes. 11.12.2017. Mark and Niels' victory over ISU at the European Commission. Eurooppalaisten urheilijoiden yhdistyksen verkkosivut. Viitattu 19.6.2023. <https://euathletes.org/mark-niels-victory-isu-european-commission/>

EU Athletes. 14.6.2021. EU Athletes Response to the Lobby for a 'European sport model'. Eurooppalaisten urheilijoiden yhdistyksen verkkosivut. Viitattu 19.6.2023. <https://euathletes.org/eu-athletes-response-to-the-lobby-for-a-european-sport-model/>

EU:n tuomioistuin. 15.12.1995. Judgement of the Court. Union royale belge des sociétés de football association ASBL v Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA v Jean-Marc Bosman and others and Union des associations européennes de football (UEFA) v Jean-Marc Bosman. Case C-415/93. Viitattu 13.11.2023. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61993CJ0415>

EU:n tuomioistuin. 16.12.2020. Judgment of the General Court. International Skating Union v European Commission. Decision finding an infringement of Article 101 TFEU – Regulations of a sports federation. Case T-93/18. Viitattu 13.11.2023. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62018TJ0093>

Euroopan komissio. N.d.a. EU Sport Forum. Euroopan komission verkkosivut. Viitattu 25.8.2023. <https://sport.ec.europa.eu/initiatives/eu-sport-forum>

Euroopan komissio. N.d.b. Perustietoa Euroopan komissiosta: Koulutus, nuorisoasiat, urheilu ja kulttuuri. Euroopan komission verkkosivut. Viitattu 22.6.2023. https://commission.europa.eu/about-european-commission/departments-and-executive-agencies/education-youth-sport-and-culture_fi

Euroopan komissio. 1998. The European Model of Sport: Consultation document of DG X. Viitattu 13.11.2023. https://www.sportaustria.at/fileadmin/Inhalte/Dokumente/Internationales/EU_European_Model_Sport.pdf

Euroopan komissio. 1999. The Helsinki report on sport. Report from the Commission to the European Council with a view to safeguarding current sports structures and maintaining the social function of sport within the Community framework. COM (99) 644 final, 10.12.1999.

Euroopan komissio. 2007a. Action Plan "Pierre de Coubertin". Accompanying document to the White Paper on Sport. Luxemburg: Euroopan yhteisöjen virallinen julkaisujen toimisto. SEC (2007) 934. Viitattu 13.11.2023. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52007SC0934>

Euroopan komissio. 2007b. Urheilun valkoinen kirja. Suomenkielinen versio. KOM/2007/0391. Viitattu 13.11.2023. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=celex%3A52007DC0391>

Euroopan komissio. 2010. Volunteering in the European Union: Final Report submitted by GHK. Viitattu 13.11.2023. https://ec.europa.eu/citizenship/pdf/doc1018_en.pdf

Euroopan komissio. 2011. Urheilun eurooppalaisen ulottuvuuden kehittäminen. Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle. Suomenkielinen versio. Viitattu 13.11.2023. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52011DC0012>

Euroopan komissio. 2017. Summary of Commission Decision of 8 December 2017 relating to a proceeding under Article 101 of the Treaty on the Functioning of the European Union and Article 53 of the EEA Agreement. Case AT.40208 — International Skating Union's Eligibility Rules. Notified under document C (2017), 8240. Viitattu 13.11.2023. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?toc=OJ%3AC%3A2018%3A148%3ATOC&uri=uriserv%3A0J.C_.2018.148.01.0009.01.ENG

Euroopan komissio. 2022a. Erasmus+ – Annual report 2021. Viitattu 1.9.2023. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ff16650b-7b6e-11ed-9887-01aa75ed71a1>

Euroopan komissio. 2022b. Special Eurobarometer 525 – Sport and Physical Activity. Full report. DOI: 10.2766/356346.

Euroopan parlamentti. N.d. Tietoa parlamentista. Euroopan parlamentin verkkosivut. Viitattu 19.5.2023. <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/fi>

Euroopan parlamentti. 23.11.2021. EU sports policy: assessment and possible ways forward. Euroopan parlamentin päätöslauselma. Viitattu 4.8.2023. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0463_EN.pdf

Euroopan parlamentti. 2023a. Faktatietoja Euroopan unionista: Toissijaisuusperiaate. Euroopan parlamentin verkkosivut. Viitattu 26.6.2023. https://www.europarl.europa.eu/erpl-app-public/factsheets/pdf/fi/FTU_1.2.2.pdf

Euroopan parlamentti. 2023b. Faktatietoja Euroopan unionista: Urheilu. Euroopan parlamentin verkkosivut. Viitattu 15.6.2023. https://www.europarl.europa.eu/erpl-app-public/factsheets/pdf/fi/FTU_3.6.7.pdf

Euroopan unioni. N.d.a. EU:n päämäärät ja arvot. Euroopan unionin verkkosivut. Viitattu 19.5.2023. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/aims-and-values_fi

Euroopan unioni. N.d.b. Euroopan unionin tuomioistuin. Euroopan unionin verkkosivut. Viitattu 22.5.2023. https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/court-justice-european-union-cjeu_fi

Euroopan unioni. N.d.c. Eri toimielimet ja elimet. Euroopan unionin verkkosivut. Viitattu 19.5.2023. https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/types-institutions-and-bodies_fi

Euroopan unioni. N.d.d. Jäsenmaat. Euroopan unionin verkkosivut. Viitattu 19.5.2023. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles_fi

Euroopan unioni. N.d.e. Perussopimukset. Euroopan unionin verkkosivut. Viitattu 19.5.2023. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/founding-agreements_fi

Euroopan unioni. 2020. Neuvoston ja neuvostossa kokoontuneiden jäsenvaltioiden hallitusten edustajien päätöslauselma Euroopan unionin urheilualan työsuunnitelmasta (1. tammikuuta 2021–30. kesäkuuta 2024). Viitattu 13.11.2023. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:42020Y1204\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:42020Y1204(01))

Euroopan unionin neuvosto. N.d. EU:N neuvosto. Euroopan unionin neuvoston verkkosivut. Viitattu 19.5.2023. <https://www.consilium.europa.eu/fi/council-eu/>

Euroopan unionin neuvosto. 30.11.2021. Resolution on the key features of a European Sport Model. Viitattu 8.8.2023. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14430-2021-INIT/en/pdf>

Eurooppa-neuvosto. 2000. Nizza julistus yhteisten politiikkojen täytäntöönpanossa huomioon otettavista eurooppalaisen urheilun erityispiirteistä ja sen yhteiskunnallisesta merkityksestä. Nizza: Eurooppa-neuvosto.

Eurostrategies. 2011. Study on the funding of grassroots sports in the EU: With a focus on the internal market aspects concerning legislative frameworks and systems of financing: Final report. Viitattu 13.11.2023. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/50e6357c-6e20-43fc-8cf7-b7ca073b197c>

FIBA. 5.4.2016. FIBA files complaint against Euroleague. Kansainvälisen koripalloliiton verkkosivuilla julkaistu tiedote. Viitattu 7.8.2023. <https://www.fiba.basketball/news/fiba-files-complaint-against-euroleague>

García, B. 2007. UEFA and the European Union: from confrontation to co-operation? *Journal of contemporary European research*, 3 (3), 202–223. Viitattu 13.11.2023. <https://doi.org/10.30950/jcer.v3i3.52>

García, B. 2009. Sport governance after the White Paper: the demise of the European model? *International Journal of Sport Policy and Politics*, 1 (3), 267–284. doi:10.1080/19406940903265541

García, B. & Weatherill, S. 2012. Engaging with the EU in order to minimize its impact: sport and the negotiation of the Treaty of Lisbon. *Journal of European Public Policy*, 19 (2), 238–256. doi:10.1080/13501763.2011.609710.

Geraert, A., Mrkonjic, M. & Chappelet, J-L. 2015. A rationalist perspective on the autonomy of international sport governing bodies: towards a pragmatic autonomy in the steering of sports. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 7 (4), 473–488. Viitattu 13.11.2023. <https://doi.org/10.1080/19406940.2014.925953>

Halila, H. & Norros, O. 2017. *Urheiluoikeus*. E-kirja. Helsinki: Alma Talent.

Henry, I. P. 2022. Processes of political, cultural, and social fragmentation: changes in the macro-environment of sport policy and management: c.1980–c.2022. *European Sport Management Quarterly*, 22 (5), 705–725. Viitattu 13.11.2023. <https://doi.org/10.1080/16184742.2022.2046122>

Hill, J. 2009. The European Commission's White Paper on Sport: a step backwards for specificity? *International Journal of Sport Policy and Politics*, 1 (3), 253–266. Viitattu 13.11.2023. <https://doi.org/10.1080/19406940903265533>

Ilmanen, K. 2012. Urheilun eriytynyt moraaliperusta. Teoksessa K. Ilmanen & H. Vehmas (toim.) *Liikunnan areenat. Yhteiskuntatieteellisiä kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta*. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Tutkimuksia 1/2012, 175–188.

- Itkonen, H. 2015. Kansalaistoimintojen kaudet ja muuttuvat käytännöt. Teoksessa H. Itkonen & A. Laine (toim.) Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Tutkimuksia 1/2015, 39–57.
- Infantino, G. 2006. Meca-Medina: a step backwards for the European Sports Model and the Specificity of Sport? UEFA Paper, 2.10.2006. Viitattu 13.11.2023. https://www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/uefa/KeyTopics/480391_DOWNLOAD.pdf
- Jokisipilä, M. 2022. Huippu-urheilu osana suomalaista yhteiskuntaa ja kulttuuria. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022: 28.
- Kansainvälinen olympiakomitea. 2020. The European Sport Model – paper by the IOC. Saatavilla Euroopan neuvoston kotisivuilta. Viitattu 2.8.2023. <https://rm.coe.int/the-european-sport-model-paper-by-the-ioc/1680a1b876>
- Kansainvälinen olympiakomitea. 2023. Olympic marketing fact file: 2023 edition. Viitattu 13.11.2023. <https://stillmed.olympics.com/media/Documents/International-Olympic-Committee/IOC-Marketing-And-Broadcasting/IOC-Marketing-Fact-File.pdf>
- Lehtonen, K. 2017. Muuttuvat rakenteet – Staattiset verkostot. Suomalaisen liikunta- ja urheilujärjestelmän rakenteelliset muutokset 2008–2015. Väitöskirja. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 331.
- Lehtonen, K. 2022. Katsaus urheilun muutosprosessin tavoitteisiin ja nykytilaan johtamisen, hallinnon ja rakenteiden näkökulmasta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022: 27.
- Lehtonen, K., Raisio, H. & Jalonen, H. 2023. Liikunnan neljäs sektori – hyvinvointipolitiikan uusi mahdollisuus? Yhteiskuntapolitiikka, 88 (2), 200–205. Viitattu 13.11.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023041937684>
- Lindholm, J. 2013. The impact of SBF v KKV on sport: Swedish Fender-Bender or European Pileup? European Competition Law Review, 34 (7), 367–372. Viitattu 13.11.2023. <https://ssrn.com/abstract=2342181>
- Meier, H. E., García, B., Konjer, M. & Jetzke, M. 2022. The short life of the European Super League: a case study on institutional tensions in sport industries. Managing Sport and Leisure, 1–22. Viitattu 13.11.2023. <https://doi.org/10.1080/23750472.2022.2058071>
- Miége, C. 2021. Where does the “European model of sport” stand, 25 years on from the Bosman ruling? Viitattu 30.8.2023. <https://www.sportetcitoyennete.com/en/articles-en/where-does-the-european-model-of-sport-stand-25-years-on-from-the-bosman-ruling>
- Mittag, J. & Naul, R. 2021. EU sports policy: assessment and possible ways forward. European Parliament, Research for CULT Committee. Policy Department for Structural and Cohesion Policies, Brussels. Viitattu 13.11.2023. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU\(2021\)652251](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU(2021)652251)
- Mittag, J., Seltmann, M., Fiege, J. L., O'Leary, L., Zembura, P., Haas, L., Santos, T. & Smokvina, V. 2022a. *Understanding the employment relations of athletes in Olympic Sports in Europe: Fact Report*. University of Rijeka, Faculty of Law. Viitattu 13.11.2023. <https://repository.pravri.uniri.hr/islandora/object/pravri:2369>

- Mittag, J., Seltmann, M., Fiege, J. L., O'Leary, L., Zembura, P., Haas, L., Santos, T., Smokvina, V., Tomczyk, P., Lämmer, M. & Schadwinkel, S. 2022b. Good governance in the employment relations of athletes in Olympic Sports in Europe: Understanding – Evaluating – Improving. University of Rijeka, Faculty of Law. Viitattu 13.11.2023. https://www.ltusportas.lt/wp-content/uploads/2023/03/Good-governance-in-the-employment-relations-of_athlets.pdf
- Morse, R. S. 2008. Developing Public Leaders in an Age of Collaborative Governance. Teoksessa R. S. Morse & T. F. Buss (toim.) Innovations in Public Leadership Development. Armonk, N.Y: M. E. Sharpe, 79–100.
- Nafziger, J. A. 2008. "A comparison of the European and North American models of sports organisation." *The International Sports Law Journal*, 3–4, 100–108.
- Olympic Charter. 2021. Lausanne: International Olympic Committee. Viitattu 13.8.2023. <https://olympics.com/ioc/olympic-charter>
- Olympics.com. 22.11.2017. IOC President at the Council of the European Union for meeting on "sport in the 21st century". KOK:n verkkosivut. Viitattu 22.6.2023. <https://olympics.com/ioc/news/ioc-president-at-the-council-of-the-european-union-for-meeting-on-sport-in-the-21st-century>
- Parrish, R. & Miettinen, S. 2008. *The Sporting Exception in European Union Law*. Haag: T.M.C. Asser Press.
- Parrish, R. García, B., Miettinen, S. & Siekmann, R. 2010. *The Lisbon treaty and EU sports policy*. European Parliament, Directorate-General for Internal Policies of the Union. Viitattu 13.11.2023. <https://data.europa.eu/doi/10.2861/37943>
- Parrish, R. 2016. The Autonomy of Sport: A Legal Analysis. *Sport & Citizenship Journal*, 35, 20–21. Viitattu 13.8.2023. <https://www.sportetcitoyennete.com/en/articles-en/sport-and-diplomacy-journal-n35>
- Paakkunainen, K. & Mykkänen, J. 2014. Johdanto. Teoksessa J. Mykkänen & K. Paakkunainen (toim.) *Johdatus Euroopan Unionin politiikkaan*. Helsingin yliopisto. Poliitiikan ja talouden tutkimuksen laitoksen julkaisuja 2014, 16, 9–23.
- Raunio, T. 2014. EU:n poliittinen järjestelmä, instituutiot ja mobilisaation haasteet. Teoksessa J. Mykkänen & K. Paakkunainen (toim.) *Johdatus Euroopan Unionin politiikkaan*. Helsingin yliopisto. Poliitiikan ja talouden tutkimuksen laitoksen julkaisuja 2014, 16, 25–53.
- Sage, G. H. 2016. *Globalizing sport: How organizations, corporations, media, and politics are changing sport*. 2. Painos. E-kirja. Lontoo: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Sennet, J., Le Gall, A. & Kelly, G. 2022. *Study on European sport model: a report to the European Commission*. Publications Office of the European Union. Viitattu 13.11.2023. <https://data.europa.eu/doi/10.2766/28433>
- SEUT. 2016. Euroopan unionin toiminnasta tehty sopimus. Konsolidoitu toisinto. Suomenkielinen versio. Euroopan unionin virallinen lehti. Viitattu 13.11.2023. https://eur-lex.europa.eu/source.html?uri=cellar:9e8d52e1-2c70-11e6-b497-01aa75ed71a1.0008.01/DOC_3&format=PDF

- Teasdale, A. 2012. Bosman case. *The Penguin Companion to European Union*. Viitattu 22.6.2023. https://penguincompaniontoeu.com/additional_entries/bosman-case/
- Tokarski, W., Petry, K., Groll, M. & Mittag, J. 2009. *A Perfect Match? Sport and the European Union*. Maidenhead: Meyer & Meyer.
- Turtiainen, R. 2012. *Nopeammin, laajemmalle, monipuolisemmin: Digitalisoituminen mediaurheilun seuraamisen muutoksessa*. Turun yliopisto. Kulttuurintuotannon ja maisemantutkimuksen julkaisuja. Väitöskirja.
- UEFA. 2022. *Financial report 2021/22*. Viitattu 1.9.2023. https://editorial.uefa.com/resources/0280-17b3db253a76-5a377185eae6-1000/uefa_financial_report_annex_2021-22_en.pdf
- Virtala, M. 2004. Euroopan Unioni ja liikunta. Teoksessa K. Aaltonen (toim.) *Urheilun ja liikunnan oikeus käytännössä*. Helsinki: Tietosanoma Oy, 235–255.
- Vrooman, J. 2007. Theory of the beautiful game: The unification of European football. *Scottish Journal of Political Economy*, 54 (3), 314–354. Viitattu 13.11.2023. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9485.2007.00418.x>
- Walker, P. 19.4.2021. Boris Johnson says government will try to stop European Super League. *The Guardian*. Viitattu 10.8.2023. <https://www.theguardian.com/football/2021/apr/19/ministers-urged-to-take-action-over-european-super-league-plan>
- Weatherill, S. 2009. The White Paper on sport as an exercise of ‘better regulation’. Teoksessa R. Parrish, S. Gardiner & R. Siekmann (toim.) *EU, sport, law and policy: regulation, re-regulation and representation*. Haag: TMC Asser Press, 101–114.
- Weatherill, S. 2011. *EU Sports Law: The Effect of the Lisbon Treaty*. Oxford Legal Studies Research Paper No. 3/2011. Viitattu 13.11.2023. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1747916>
- Weatherill, S. 2014. *The Helsinki Report on Sport*. Teoksessa S. Weatherill (toim.) *European Sport Law: Collected papers*. Toinen painos. Asser International Sport Law Series. Haag: TMC Asser Press, 163–176.
- Willem, A. & Schreeder, J. 2017. Conclusion: The role of sport policies and governmental support in the capacity building of sport federations. Teoksessa J. Schreeder, A. Willem & E. Claes (toim.) *Sport policy systems and sport federations: a cross-national perspective*. Lontoo: Palgrave Macmillan UK, 303–320.
- World Swimming Coaches Association. 12.12.2017. *World swimming coaches reacts strongly to athlete antitrust ruling*. Viitattu 22.6.2023. <https://www.swimmingworldmagazine.com/news/world-swimming-coaches-reacts-strongly-to-athlete-antitrust-ruling/>
- Zuev, V. & Popova, I. 2018. The European Model of Sport: Values, Rules and Interests. *International Organisations Research Journal*, 13 (1), 51–65. DOI:10.17323/1996-7845-2018-01-03.
- Zylberstein, J. 2010. The Olivier Bernard judgement: a significant step forward for the training of players. Teoksessa M. Colucci (toim.) *The Bernard case: Sports and training compensation*. *European Sports Law and Policy Bulletin* 1/2010, 51–68. Viitattu 13.11.2023. https://www.sportslawandpolicycentre.com/Bulletin%20I_2010.pdf